

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Αικατερίνας Παπαγιάννη
Α.Μ.:1342202000162

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Επιβλέποντες:

Δημήτρης Χρυσόχου

Αθήνα, 2023-2024

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη εργασία αναφορικά με την διαχείριση της μετανάστευσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποσκοπεί στην ανάδειξη των συνθηκών παραγωγής του φαινομένου και των δράσεων της Ένωσης για την αντιμετώπιση του. Σκιαγραφώντας τις συνθήκες παραγωγής μετακινήσεων και τις συνάψεις διακρατικών συμφωνιών, η εργασία αποβλέπει στην ανάδειξη όλων των ευρωπαϊκών ρυθμίσεων και των προγραμμάτων κατά το πέρασμα των ετών, που οδήγησαν στο σημερινό κοινό σύστημα Μετανάστευσης και Ασύλου. Οι πληροφορίες πηγάζουν από διαδικτυακές πηγές, ακαδημαϊκά βιβλία αλλά και από ρεπορταζ δημοσιογράφων εξειδικευμένων στο διεθνές ρεπορτάζ.

Η Μεθοδολογία της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας ξεκίνησε από έρευνα και άντληση πληροφοριών από έγκυρους διαδικτυακούς ιστοτόπους των αρμόδιων φορέων της Ένωσης. Στην συνέχεια, η συλλογή πληροφοριών βασίστηκε και σε άλλες πτυχιακές εργασίες για την μετανάστευση στην Ευρώπη αλλά και από άρθρα επιστημόνων για το μεταναστευτικό φαινόμενο και τις μεταρρυθμίσεις του ανά περίοδο. Ακόμη, σημαντική αποτέλεσε το ακαδημαϊκό βιβλίο του Αντόνιου Κόντη «Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης». Αφού συνελέχθησαν οι αναγκαίες πληροφορίες, ξεκίνησε ο σχεδιασμός των ενοτήτων της εργασίας. Εμπλουτίστηκε η κάθε ενότητα με το απαιτούμενο υλικό, αναδεικνύοντας τις διαφορετικές οπτικές της μετανάστευσης. Η έρευνα συνεχίστηκε με την παρακολούθηση ορισμένων παλαιότερων εκπομπών ή δηλώσεων πρωθυπουργών και υπουργών εξωτερικών για την ανάλυση της ελληνική διαχείρισης στο μεταναστευτικό. Τέλος, στο συμπέρασμα έγινε μία επισκόπηση βασικών προβληματικών σημείων για την καταγραφή προτάσεων αντιμετώπισης.

Τα αποτελέσματα βασίστηκαν στην περιγραφή των συνθηκών και των πολιτικών του κάθε κράτους μέλους της Ένωσης πάνω στο μεταναστευτικό ζήτημα. Με την ιστορική αναδρομή και διεξοδική ανάλυση όλου του μεταναστευτικού φαινομένου αναδείχθηκαν τα ελλείματα των ευρωπαϊκών πολιτικών. Τέλος, οι προτάσεις αντιμετώπισης του φαινομένου αναδεικνύουν τομείς, όπως η κλιματική αλλαγή και η αναγκαιότητα συλλογικής αντιμετώπισης, οι οποίοι δεν λαμβάνονται υπόψη ως καίριοι παράγοντες. Με την σειρά τους όλα αυτά τα στοιχεία συμβάλλουν στην εκτενέστερη μελέτη της μεταναστευτική διαχείρισης από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέσα από την εργασία διεξήχθη το συμπέρασμα ότι η μετανάστευση δεν είναι ένα απλό ζήτημα, αλλά έχει παγκόσμια διάσταση με καίριο χαρακτήρα. Η διαχείριση της κατά το πέρασμα των ετών εμπεριείχε αρκετά αναχώματα στην κατάρτιση μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Η διαφορετική στάση των χωρών του Βίσεγκραντ, η προσφυγική κρίση του 2015, η κρισιμότητα της κατάστασης στην Ιταλία και την Μάλτα, αλλά και η στάση της Τουρκίας ως σημαντικού εταίρου της Ένωσης αποτελούν μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα. Ακόμη, προτάθηκαν κάποιες προτάσεις για την ορθότερη αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Αυτό αποτελεί και το τελευταίο μέρος της εργασίας, συμπεραίνοντας την αναγκαιότητα αναχαίτισης τέτοιων παράτυπων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	σελ.2
Κεφάλαιο Πρώτο	σελ.4
Κεφάλαιο Δεύτερο.....	σελ.6
Κεφάλαιο Τρίτο	σελ.21
Κεφάλαιο Τέταρτο.....	σελ.6
Επίλογος	σελ.21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1.1 Ορισμοί και διάκριση μεταναστευτικής πολιτικής και πολιτικής ασύλου.....	σελ.4
1.2 Πορεία προς την κοινή Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική.....	σελ.11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΕ

2.1 Χώρες του Βίσεγκραντ.....	σελ.17
2.2 Συμφωνία με Ιταλία και Μάλτα.....	σελ.19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ IMMIGRATION POLICY

3.1 Οικονομικοί παράμετροι	σελ.21
3.2 Κοινωνικοί παράμετροι.....	σελ.24
3.3 Ευρωπαϊκά προγράμματα.....	σελ.25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ : ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ ΜΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.1 Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης με Τουρκία	σελ.28
4.2 Μεταναστευτική διαχείριση της Ελλάδας και της Τουρκίας.....	σελ.29
4.3 ΕΕ - Αίγυπτος.....	σελ.31

Συμπεράσματα (Προτάσεις για αντιμετώπιση του φαινομένου).....	σελ.32
Βιβλιογραφία.....	σελ.34

1. ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1.1. Ορισμοί και διάκριση μεταναστευτικής πολιτικής και πολιτικής ασύλου

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η μεταναστευτική πολιτική αποτελεί μία διακυβερνητική πολιτική με βασικό στόχο της την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης και της τρομοκρατίας. Η ΕΕ δεν είχε ενιαία μεταναστευτική πολιτική για αρκετά χρόνια γεγονός που είχε οδηγήσει σε πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις και διαχειρίσεις του ζητήματος από κάθε κράτος. Η μεταναστευτική πολιτική διακρίνεται σε εξωτερική και εσωτερική.

Η εξωτερική μεταναστευτική πολιτική αποβλέπει στην αντιμετώπιση των παράτυπων μετακινήσεων. Τα μέσα για αυτό το εγχείρημα αποτελούν οι διακρατικές συμφωνίες, ο διαβατηριακός έλεγχος, η ανέγερση φράχτη και η ενίσχυση της παλινοδόστησης. Ωστόσο, η συνθήκη του Σένγκεν έχει οριοθετήσει ένα χώρο, ο οποίος απαρτίζεται από ένα σύμπλεγμα Ευρωπαϊκών χωρών και οδηγεί σε ένα συνεργατικό έλεγχο των συνόρων του συγκεκριμένου χώρου. Επομένως, οι έλεγχοι για την αναχαίτιση των παράνομων μετακινήσεων μεταφέρονται στα σύνορα του χώρου Σένγκεν και όχι σε επιμέρους διασυνοριακούς ελέγχους των κρατών. Εξέχων ρόλο στην διαχείριση των εξωτερικών συνόρων του συγκεκριμένου χώρου έχουν διάφοροι οργανισμοί όπως η FRONTEX, Eurogor, συνοριακοί φρουροί.. (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 344)

Η εσωτερική μετανάστευση αποβλέπει αφενός στην αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης και αφετέρου στην ένταξη των μεταναστών στην εγχώρια αγορά. Επίσης, η έννοια της ένταξης αποβλέπει και στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών, καθώς οι διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις και κουλτούρας τους με τους γηγενείς της χώρας υποδοχής ενδεχομένως να ελλοχεύουν αρκετές δυσκολίες στην πράξη. Η μεταναστευτική πολιτική στο σύνολο της αποτελεί ρυθμιστική πολιτική, η οποία διαμορφώνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις εθνικές κυβερνήσεις. Θέτουν και οι δύο πτυχές της μεταναστευτικής πολιτικής τα ζητήματα της δικαιοσύνης, της ιθαγένειας και της ενσωμάτωσης στην αγορά. (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 344)

Ο καθοριστικός ρόλος της μεταναστευτικής πολιτικής διαφαίνεται μέσα στα χρόνια. Τη δεκαετία του 1990, όταν οι χώρες της Νότιας Ευρώπης από κράτη αποστολής μεταναστών μετατράπηκαν σε χώρες διαμονής άλλαξε το τοπίο. Η ξαφνική έκρηξη των μετακινήσεων συνοδευόταν με την απουσία μίας οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής με αποτέλεσμα την διαμόρφωση ευνοϊκών συνθηκών για την ανάδυση της παραοικονομίας και της παράτυπης διέλευσης.

Η κοινή Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική βασίζεται σε μία φιλελεύθερη προσέγγιση, η οποία θέτει στο επίκεντρο της τον καθορισμό προϋποθέσεων για την είσοδο των μεταναστών στον Ευρωπαϊκό χώρο. Ως εκ τούτου τα κράτη-μέλη κατείχαν σημαντική αρμοδιότητα αναφορικά με τον καθορισμό ανώτατου αριθμού

εισόδου μεταναστών στο εσωτερικό τους. Το τελευταίο έχει θεσμική βάση την Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία θέσπισε νέα μέτρα ένταξης (στοιχεία της europa1, 2021).

Οι υποχρεώσεις της ΕΕ αναφορικά με την υλοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής αφορούσαν την πρόβλεψη χρηματικής βοήθειας προς τα κράτη υποδοχείς. Η ύπατη Αρμοστεία είχε ρόλο συμβουλευτικό προς τα κράτη-υποδοχείς σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες για το άσυλο των προσφύγων. Έτσι, θα εξασφαλιζόταν ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους σχετικά με τις αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης τους. Ακόμη, υποχρέωση της Ένωσης είναι η σύναψη συμφωνιών με τρίτες χώρες με απώτερο στόχο την επιστροφή των μεταναστών στην πατρίδα τους. Πρόκειται για συμφωνίες επανεισδοχής των ανθρώπων αυτών στις χώρες καταγωγής τους, επειδή δεν πληρούν τα κριτήρια εισόδου ή παραμονής στην Ένωση (iom.int, Οκτώβρης 2021).

Είναι πολύ σημαντικό τα κράτη - μέλη της Ευρώπης να έχουν την πρωτοκαθεδρία σχετικά με τις προτάσεις για την χάραξη και αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης. Γι' αυτό, υπήρχαν αντιδράσεις από τις χώρες του Βιζεγκραντ σχετικά με τις μεταναστευτικές πολιτικές και την απόμακρη στάση τους από τις ευρωπαϊκές προτάσεις. Μία τέτοια πρόταση υπήρξε εκείνη του Γιουνκερ, η οποία βασίστηκε στη λογική της κατανομής των μεταναστών προκειμένου να αποσυμφοριστεί η Ελλάδα. Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτέλεσε το 2015 πύλη εισόδου των μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη. Το χάσμα μεταξύ της ευρωπαϊκής πρότασης του Γιουνκερ και των χωρών του Βιζεγκραντ γεφύρωσε η στάση της γερμανίδας καγκελαρίου Άγγελας Μέρκελ. Πιο συγκεκριμένα, δέχτηκε 1.000.000 μετανάστες στο εσωτερικό της, το οποίο ήταν μία δύσκολη απόφαση αλλά αποτέλεσε το καλό παράδειγμα ως μεγάλη ευρωπαϊκή οικονομική δύναμη δημιουργώντας ελπίδες αποτελεσματικής αφομοίωσης τους (kathimerini.gr, 2017).

Η Ευρώπη έθεσε κάποιες κοινές-αποδεκτές αρχές, οι οποίες θα αποτελούσαν γνώμονα για την θέσπιση της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Οι αρχές αυτές ήταν δυο: η αρχή της αλληλεγγύης, η αρχή σεβασμού αφενός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων βάσει της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και αφετέρου των αιτούντων άσυλο. Τα κράτη θα διατηρούσαν ένα βαθμό αυτονομίας σε διάφορα θέματα του πεδίου αυτού. Για παράδειγμα, η διακριτική ευχέρεια των κρατών ως προς τον καθορισμό του μέγιστου αριθμού ανθρώπων, που μπορούν να δεχτούν στο εσωτερικό τους. Απαρχή της προσπάθειας διαμόρφωσης μίας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής αποτέλεσε η υπογραφή της Συνθήκης Σένγκεν το 1991.

Είναι σημαντικό να διαχωριστεί η μεταναστευτική πολιτική από τη πολιτική ασύλου. Οι προσπάθειες για την χάραξη της πολιτικής ασύλου βασίζονταν στην αρχή της μη επανόρθωσης του διεθνούς δικαίου, η οποία προστατεύει τους πρόσφυγες. Ειδικότερα, απαγορευτεί την επιστροφή τους σε κράτη στα οποία απειλείται η ζωή τους και παραβιάζονται τα δικαιώματά τους. Οι πολιτικές της Ένωσης αναφορικά με το άσυλο αποσκοπούσαν στην διαμόρφωση ενός κοινού

συστήματος. Με την πολιτική αυτή, θα καθορίζονταν κοινές κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με το σύστημα ασύλου και ένα κατάλληλο καθεστώς στους αιτούντες άσυλο. Κατά την διαδικασία χάραξης και συζήτησης της συγκεκριμένης πολιτικής λήφθηκαν υπόψιν η σύμβαση της Γενεύης και το πρωτόκολλο του 1967.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ

Το σύστημα ασύλου εντάχθηκε στο ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο το 1993, όταν τέθηκε σε εφαρμογή η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Το Δικαστήριο της Ένωσης (ΔΕΕ) δεν συμμετείχε σε κανένα ζήτημα αναφορικά με το σύστημα ασύλου. Μετέπειτα, η Συνθήκη του Άμστερνταμ αποτελούσε μία αναθεωρητική συνθήκη, η οποία υπεγράφη το 1997 και τέθηκε σε ισχύ το 1999. Αρχικά, θεωρήθηκε ως ένα σημαντικό βήμα προς τον «εξανθρωπισμό της Ένωσης» όπως χαρακτηρίστηκε. Ωστόσο, μερικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είχαν διατυπωθεί δεν υλοποιήθηκαν με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την μεταφορά αυτού του έργου σε νεότερη Διάσκεψη. Μια από τις διατάξεις που υλοποιήθηκαν με επιτυχία περιλάμβανε ρυθμίσεις για τη χάραξη μιας κοινής πολιτικής αναφορικά με την μετανάστευση και το άσυλο για τα επόμενα πέντε έτη (Maciejewski, Απρίλιο 2024).

Οι ρυθμίσεις της Συνθήκης του Άμστερνταμ είχαν καθοριστική σημασία, καθώς αποτέλεσαν ένα σημαντικό θεσμικό ξεκίνημα προς την χάραξη της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασύλου. Οι ρυθμίσεις της σχετικά με την κυκλοφορία των ατόμων βασίστηκαν στην Συνθήκη Σέγκεν. Σημαντική ήταν η συμβολή της στις ταχύτερες διαδικασίες ασύλου, τον προσδιορισμό των προσφύγων καθώς και του υπεύθυνου κράτους για την επεξεργασία του αιτήματος ασύλου. Το κράτος υποδοχής διατηρεί με αυτόν τον τρόπο τον ενεργό του ρόλο (europarl, 2024).

Οι χώρες της Νότιας Ευρώπης είχαν μεταστραφεί από χώρες αποστολής μεταναστών σε χώρες υποδοχής. Ωστόσο, το 2007 η οικονομική κρίση που έπληξε ιδιαίτερα τις χώρες αυτές οδήγησε ένα μεγάλο αριθμό ανθρωπίνου κεφαλαίου με υψηλό μορφωτικό επίπεδο στην αποδημία. Η συγκεκριμένη μετακίνηση προκάλεσε την αλλαγή του τοπίου των μετακινήσεων με την αποδημία πολλών ειδικευμένων παρά ανειδίκευτων ατόμων.

Κύριες χώρες εισόδου από την προσφυγική και μεταναστευτική κρίση του 2015 είναι στην Βόρεια Ευρώπη η Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία και η Σουηδία, ενώ στην Νότια η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία. Η μετακίνηση τους μέσω της Ελλάδας - ως πύλη εισόδου- κατευθυνόταν προς τα βαλκάνια και εγκαθίσταντο σε αναπτυσσόμενες χώρες της Ένωσης. Η διαχείριση των ρευμάτων αυτών επιτεύχθηκε με την συμφωνία μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας. Η συμφωνία αυτή αποτελεί σημείο τομής για την υλοποίηση της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Η Τουρκία κατείχε κομβικό ρόλο και είναι η πρώτη χώρα της Μεσογείου, η οποία αποτελούσε τη συγκεκριμένη περίοδο κράτος υποδοχής των προσφύγων και μεταναστών. Η Συμφωνία όριζε τη διατήρηση στο εσωτερικό της Τουρκίας ενός υπέρογκου αριθμού ανθρώπων, οι οποίοι όδευαν προς την Ευρώπη, και η

ενσωμάτωση τους στο εσωτερικό της ήταν ευκολότερη σε σχέση με τα ευρωπαϊκά κράτη. Ο λόγος είναι το μουσουλμανικό θρήσκευμα, το οποίο επιτρέπει την ευκολότερη αφομοίωση τους στην Τουρκία (Βασίλειος Παπουτσής, 2019, 36).

Ακόμη, το 2015 με την έλευση υπέρογκων και συνεχών μεταναστευτικών και προσφυγικών ρευμάτων αναδύθηκαν διάφορα ζητήματα, τα οποία κλήθηκε η Ευρώπη να επιλύσει. Τα εν λόγω φαινόμενα σχετίζονταν με τη τρομοκρατία, την παράνομη μετανάστευση και τους περιορισμένους πόρους και υποδομές για την διαβίωση τους στις χώρες υποδοχής. Οι πολυετείς μεταρρυθμίσεις της Ένωσης στόχευαν στην αφομοίωση τους, την δημιουργία καταλλήλων δομών για την φιλοξενία τους και εν τέλει την εξασφάλιση νόμιμων διαύλων για την μεταφορά και επανεγκατάσταση τους. Το σύμφωνο μετανάστευσης και ασύλου αποτελεί ένα σημείο τομής μίας πολυετούς μεταρρύθμισης. Οριζόταν η ασφάλεια αφενός των προσφύγων και μεταναστών και αφετέρου των πολιτών (dianeosis.org, 2016).

Οι προσπάθειες μεταχείρισης και ενσωμάτωσης των αιτούντων ασύλου δεν ήταν κοινές μεταξύ των Ευρωπαϊκών κρατών. Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) περιλάμβανε ένα περιορισμένο αριθμό ρυθμίσεων σχετικά με την μεταχείριση ατόμων, οι οποίοι χρήζουν διεθνούς προστασίας. Λόγω αυτής της ανομοιομορφίας αντιμετώπισης τους, αναδυόταν το φαινόμενο της μετακίνησης των ανθρώπων αυτών στο εσωτερικό της Ένωσης. Η εσωτερική αυτή κινητικότητα έθεσε ως επιτακτική ανάγκη την θέσπιση κοινών πολιτικών για το άσυλο. (Λουίζα Κόνστούλα, 2015, 17)

Στο Συμβούλιο οι νομοθετικές προτάσεις προς επεξεργασία για την μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου είχαν υποβληθεί σε δύο διαφορετικές περιόδους. Αρχικά, η πρώτη περίοδος ήταν το 2015, η οποία ήταν κομβική χρονιά καθώς οι μεταναστευτικές ροές βρισκότουσαν σε υψηλά επίπεδα. Η δεύτερη περίοδος ήταν το 2020, με το ξέσπασμα της πανδημίας. Αυτές οι ρυθμίσεις αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του νέου συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο (Στοιχεία του ec.europa.eu, 2021).

Το 2015, η μεγάλη άφιξη προσφυγικών ρευμάτων απαιτούσε μία άμεση αντιμετώπιση. Αρχικά, στο επίκεντρο των άμεσων ρυθμίσεων της Ένωσης βρισκόταν η εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Ρυθμίσεις σχετικά με την εκπαίδευση αποτελούσαν στρατηγικές ομαλής ενσωμάτωσης τους στα κράτη υποδοχής. Παράλληλα, αποτελεί κοινωνικό δικαίωμα, που όφειλε η Ένωση να ρυθμίσει.

Η μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου και μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούσε μία πολυετής διαδικασία. Στις 8 Ιουνίου 2023 το Συμβούλιο συναίνεσε αναφορικά με τα βασικά νομοθετήματα για το άσυλο και τη μετανάστευση. Ειδικότερα, το Συμβούλιο κατέληξε σε συμφωνία, η οποία περιλάμβανε δύο κανονισμούς αφενός για την διαδικασία ασύλου και αφετέρου για την διαχείριση του ασύλου και μετανάστευσης.

Ο Κανονισμός για τη διαδικασία ασύλου απέβλεπε στην καθιέρωση μίας κοινής πολιτικής και διαδικασίας στην ΕΕ. Με βάση αυτή την κοινή πολιτική, τα κράτη- μέλη θα έχουν κατευθυντήριες γραμμές ως προς την διαχείριση των περιπτώσεων των ατόμων που ζητούσαν και είχαν ανάγκη από διεθνή προστασία (reporter.gr, 9 Φεβρουαρίου 2024).

Ο δεύτερος κανονισμός για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης απέβλεπε στην αντικατάσταση ενός προγενέστερου κανόνα. Πρόκειται για τον κανόνα του Δουβλίνου, ο οποίος όριζε τις προϋποθέσεις για να καταστεί ένα κράτος αρμόδιο για την επεξεργασία της αίτησης ασύλου. Από την άλλη, ο κανονισμός του Συμφώνου για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης θα συμβάλλει στον εξορθολογισμό του προγενέστερου αυτού κανόνα. Ο εξορθολογισμός παρατηρείται στις διαδικαστικές διαδικασίες ως προς την διάρκεια, επισπεύδοντας τις προθεσμίες. Επίσης, παρατηρείται και στα δικαιώματα του αιτούντος άσυλο. (reporter.gr, 9 Φεβρουαρίου 2024)

Οι νέοι κανόνες καθιερώνουν ένα αίσθημα αλληλεγγύης παρέχοντας ευελιξία στα κράτη μέλη. Η ευελιξία θεμελιώνεται στην ελευθερία επιλογής του κάθε κράτους-μέλους ως προς την αλληλεγγύη που θα παρέχουν. Η αλληλεγγύη περιλαμβάνει πολλές μορφές συνεισφορών όπως την μετεγκατάσταση, ανάπτυξη ικανοτήτων ή χρηματοδοτικές συνεισφορές. (reporter.gr, 9 Φεβρουαρίου 2024)

ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Οι αντιπρόσωποι των κρατών μελών της ΕΕ κατέληξαν σε συμφωνία για την κοινή πολιτική ασύλου και μετανάστευσης στο πλαίσιο της ΕΕ τον Οκτωβρίου του 2023. Αρχικά, η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει μέτρα για τα κράτη μέλη προκειμένου να αντιμετωπιστεί η μεταναστευτική κρίση. Έτσι, θεμελιώνεται έμπρακτα η αλληλεγγύη προς τις χώρες αυτές που βρίσκονται κάτω από αντίξοες συνθήκες. Ωστόσο, η συμφωνία αυτή περιορίζει τις επιλογές αυτών των συνεισφορών σε τρεις μορφές. Η πρώτη είναι η μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο ή δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Η δεύτερη αφορά χρηματοδοτικές συνεισφορές. Η τρίτη είναι αποσυμφορητική και αντισταθμιστική, καθώς το κράτος που παρέχει την στήριξη αναλαμβάνει τον έλεγχο εξέταση των αιτήσεων ασύλου (Στοιχεία της europa.eu).

Το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δύο μήνες μετά, στις 20 Δεκεμβρίου του 2023, συναίνεσαν αναφορικά με τη μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου και μετανάστευσης της ΕΕ. Ειδικότερα, το Σύμφωνο αυτό για την Μετανάστευση και το Άσυλο στόχευε στην εξασφάλιση αλληλεγγύης προς τα κράτη, στα οποία το εθνικό σύστημα ασύλου επιφορτίζεται λόγω των υπέρογκων μεταναστευτικών ροών. Χώρες όπως η Ελλάδα και η Ιταλία αποτελούν -λόγω της γεωπολιτικής τους θέσης- πύλη εισόδου για τους μετανάστες στην Ευρώπη. Γι' αυτό η Συμφωνία αυτή απέβλεπε στην κοινή διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης μεταξύ των κρατών-μελών (protothema.gr, 2024).

Οι πέντε ενωσιακοί νόμοι σχετικά με τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης αποτελούν σημεία τομής. Ο πρώτος νόμος θεσπίζει νέο κανονισμό ως προς την διαδικασία διαχείρισης του ασύλου και της μετανάστευσης. Ο δεύτερος νόμος αφορά τις περιπτώσεις ανωτέρας βίας. Με αυτόν τον κανονισμό δίνεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να αντιμετωπίζουν καταστάσεις κρίσης στον τομέα αυτόν. Η διακριτική ευχέρεια, που τους παρέχεται, έγκειται στην δυνατότητα αναπροσαρμογής συγκεκριμένων κανόνων. Στην συνέχεια, τα κράτη-μέλη αυτά που αντιμετωπίζουν τέτοιες καταστάσεις και εφαρμόζουν την συγκεκριμένη νομοθεσία θα μπορούν να ζητούν μέτρα αλληλεγγύης από την ΕΕ και τα υπόλοιπα κράτη μέλη της (protothema.gr, 2024).

Ο τρίτος περιλαμβάνει διατάξεις για τα δακτυλικά αποτυπώματα, με στόχο την αναβάθμιση του υπάρχοντος συστήματος. Πρόκειται για την επικαιροποίηση του κανονισμού για το Eurodac, η οποία αποτελεί τη βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων. Ο νόμος αυτός αποβλέπει στην βέλτιστη αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης και παράλληλα αποβλέπει στην παρακολούθηση των αιτούντων άσυλο σε ολόκληρη την ΕΕ (protothema.gr, 2024).

Ο τέταρτος νόμος θεσπίζει το πλαίσιο για τον έλεγχο διαλογής. Ο απώτερος στόχος θεσμοθέτησης του συγκεκριμένου νόμου έγκειται στον έλεγχο των μεταναστών ως προς την εκπλήρωση συγκεκριμένων κριτηρίων για την νόμιμη είσοδο τους στην Ευρωπαϊκή χώρα. Ο έλεγχος αυτός διεξάγεται στα εξωτερικά σύνορα της χώρας. Έτσι, θεμελιώνεται θεσμικό πλαίσιο βάσει στο οποίο μπορεί να καταπολεμηθεί η παράνομη μετανάστευση (protothema.gr, 2024).

Τέλος, ο πέμπτος αναφέρεται στην θεσμοθέτηση της κοινής διαδικασίας ασύλου. Με αυτήν την συμφωνία δίνεται η δυνατότητα στα κράτη να επιλέξουν μεταξύ δύο επιλογών, αφενός της μετεγκατάστασης αιτούντων ασύλου στην επικράτεια τους και αφετέρου της οικονομικής συνεισφοράς τους. Επιπλέον, θεσπίζονται και καθορίζονται μέσω της συμφωνίας νέα κριτήρια προκειμένου να δίνεται η δυνατότητα στα κράτη-μέλη να είναι κύριοι για την εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας. Ο κανονισμός για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης θα αντικαταστήσει τον ισχύοντα κανονισμό του Δουβλίνου (protothema.gr, 2024).

Επιπλέον, οι κανόνες καλύπτουν ακόμη δύο περιπτώσεις. Η πρώτη περίπτωση αφορά την εργαλειοποίηση των μεταναστών, η οποία αποσκοπεί στην πρόκληση αποδιοργάνωσης στο εσωτερικό της Ένωσης εξυπηρετώντας δικά τους συμφέροντα. Η δεύτερη περίπτωση αφορά τους μετανάστες -όπως προαναφέρθηκε- οι οποίοι δεν πληρούν κριτήρια εισόδου στις χώρες της ΕΕ. Ειδικότερα, εισάγεται ένα πλαίσιο περιορισμού της παράνομης μετανάστευσης. Αυτό το πλαίσιο περιλαμβάνει της διαδικασία προκαταρκτικού ελέγχου, που εντάσσεται η ταυτοποίηση, η συλλογή βιομετρικών δεδομένων, ελέγχων υγείας κι ασφάλειας. «Το Σύμφωνο θα δώσει στην ΕΕ και στα κράτη μέλη της τα εργαλεία να αντιδρούν γρήγορα σε καταστάσεις κρίσης, όταν τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν μεγάλο αριθμό παράνομων αφίξεων ή εργαλειοποίηση όταν εχθρικές χώρες επιχειρούν σκόπιμα να αποσταθεροποιήσουν την ΕΕ ή τα κράτη μέλη της",

υπογράμμισε η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν (Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, Φεβρουάριος 2024).

Επιπλέον, περιλαμβάνει πλαίσιο για την διασφάλιση της τήρησης και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών και των ανηλίκων παιδιών τους. Τέλος, θεσμοθετείται και μία διαδικασία σε όλη την ΕΕ σχετικά με την διεθνή προστασία. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η αντικατάσταση της από εθνικές διαδικασίες και συνοδεύεται με την εισαγωγή ανώτατου χρονικού ορίου (έως 6 μήνες) σχετικά με την επεξεργασία των αιτημάτων ασύλου. Η Ρομπέρτα Μέτσολα είπε ότι «η συμφωνία περιλαμβάνει ένα ισχυρό νομοθετικό πακέτο, το οποίο θα διέπει όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ - ένα νομοθετικό πακέτο που θα είναι λειτουργικό και θα προστατεύει» (Ρομπέρτα Μέτσολα, 2024).

Η μεταρρυθμιστικές διαδικασίες ολοκληρώθηκαν στις 8 Φεβρουαρίου του 2024. Πιο συγκεκριμένα, τα δύο θεσμικά όργανα της Ένωσης ενέκριναν την συμφωνία σχετικά με τη μεταρρύθμιση ασύλου και μετανάστευσης. Τα κράτη -δια των αντιπροσώπων τους- ενέκριναν την προσωρινή συμφωνία, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2023, σχετικά με πέντε νόμους περί ασύλου και μετανάστευσης. Ανώτερος στόχος αυτής της συμφωνίας ήταν η τροποποίηση και ο εκσυγχρονισμός του συστήματος ασύλου και μετανάστευσης εντός της ΕΕ. Η μετακίνηση πληθυσμού είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται από τα σύνορα έως και το εσωτερικό της ΕΕ. Η συμφωνία αυτή αποτελεί σημείο τομής για την αντιμετώπιση του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης, η οποία θεμελιώνεται στην αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών (consilium.europa.eu, 8 Φεβρουαρίου 2024).

Η επιτροπή συναίνεσε σχετικά με τρεις νόμους περί ασύλου και μετανάστευσης. Οι νόμοι αυτοί αφορούσαν τις συνθήκες υποδοχής, τα επαγγελματικά προσόντα και τέλος την επανεγκατάστασή τους. Σχετικά με αυτούς τους τρεις νόμους το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο είχαν ήδη συμφωνήσει το 2022. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι κανονισμοί περί διαδικασίας και διαχείρισης ασύλου και μετανάστευσης είχαν προταθεί από τον Επιτροπή και το 2016 και το 2020. Επομένως, από αυτήν την ιστορική αναδρομή μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι οι διαδικασίες μετανάστευσης και ασύλου είναι ένα θέμα με μία πολυετή ανησυχία και προβληματισμό ως προς την αποτελεσματική αντιμετώπιση του (consilium.europa.eu, 8 Φεβρουαρίου 2024).

Η συμφωνία αυτή θεμελιώνει κανόνες με τους οποίους παραχωρείται η δυνατότητα στα κράτη - μέλη να είναι αρμόδια για την εξέταση της αίτησης ασύλου. Παρέχεται, δηλαδή, στήριξη στα κράτη, τα οποία δυσκολεύονται να διαχειριστούν τις αφίξεις μεταναστών στο έδαφός τους, μέσω της διακριτικής ευχέρειας και ευελιξίας τους ως προς την επιλογή των συνεισφορών τους. Έτσι, καθιερώνονται ενιαίοι κανόνες σχετικά με τις αιτήσεις ασύλου (consilium.europa.eu, 8 Φεβρουαρίου 2024).

Στις 17 Μαρτίου 2024_υπεγράφη διακρατική συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τον πρόεδρο της Αιγύπτου. Στην συμφωνία παρίσταντο ο Μητσοτάκης πρωθυπουργός Ελλάδος-, η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν (πρόεδρος Ευρωπαϊκής

Επιτροπής), η Μελόνι Τζόρτζια (πρωθυπουργός Ιταλίας), Αλεξάντερ ντε Κρο (πρωθυπουργός Βελγίου), Καρλ νεχάμερ (Καγκελάριος Αυστρίας) και τέλος ο Νίκος Χριστοδουλίδης (Κύπριος πρόεδρος). Η συγκεκριμένη συμφωνία επέβλεπε στην ανάσχεση των μεταναστευτικών ροών από την Αίγυπτο προ το Λιβυκό πέλαγος και ειδικότερα προς την νήσο της Γαύδου. Με αυτόν τον τρόπο θα καταπολεμηθεί το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης και θα γίνει στροφή προς νόμιμους δρόμους (Γιάννης Παπαγιάννης, fimotro.gr, 2024).

1.2. Πορεία προς την κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική

Το πρώτο κύμα μετανάστευσης παρουσιάστηκε την περίοδο του 1840 με 1914, το οποίο οφειλόταν κατά κύριο λόγο στις νέες καινοτομίες. Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου ξεκίνησε να εισέρχεται στην Ευρώπη μεγάλος αριθμός προσφύγων και μεταναστών. Η πείνα, η φτώχεια, η αναζήτηση εργασίας, οι πόλεμοι και σε κάποιες χώρες η πολιτική αστάθεια συνέβαλαν σε όλες αυτές τις μετακινήσεις. Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού με την πτώση του τοίχους του Βερολίνου επιδείνωσε την κατάσταση. Ειδικότερα το γεγονός αυτό οδήγησε στην ένταξη της Κίνας στην παγκόσμια αγορά. Οι μετακινήσεις αυτές εντάσσονται στο δεύτερο κύμα μετανάστευσης, το οποίο συνεχίζεται μέχρι και σήμερα και βασίζεται κατά κύριο λόγο στην παγκοσμιοποίηση. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού συστάθηκαν οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ και υπεγράφησαν αρκετά κείμενα (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 200).

Στα μεταναστευτικά ρεύματα της περιόδου 1945 – 1973 αποδίδουν οι επιστήμονες οικονομικά αίτια. Παρατηρείται από τις αρχές του 1970 έως σήμερα μία περίοδος πρωτοφανούς μετανάστευσης. Τα επόμενα χρόνια στο πλαίσιο της κεϋνσιανής θεωρίας παρατηρήθηκε η μεταστροφή των κρατών με την απαγόρευση της νέα εισόδου μεταναστών. Επιδίωκαν την θωράκιση και σταθεροποίηση του μεταναστευτικού αποθέματος. Ωστόσο, η συγκεκριμένη πολιτική περιορισμού των μεταναστών εγκαταλείφθηκε εξαιτίας της αδυναμίας της να δώσει λύσεις για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων οικονομικών προβλημάτων και της πετρελαϊκής κρίσης. Η προγενέστερη πολιτική περιορισμού μετατράπηκε σε πολιτική προσέλκυσης και ζήτησης μεταναστών. Η ανάγκη για ανασυγκρότηση της οικονομίας απαιτούσε την προσέλκυση νέων φθηνών και ανειδίκευτων εργατικών χεριών (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 200).

Ωστόσο, παρά την ανάγκη προσέλκυσης νέων ανθρώπων, η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τον Νότο μείωσε την μετακίνηση των ανθρώπων προς τον Βορρά καθώς και η συγκρότηση νέων κρατών μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας δημιούργησαν ένα κλίμα αισιοδοξίας με μικρότερες διεθνείς μετακινήσεις. Γι' αυτό λίγα χρόνια αργότερα αρκετά κράτη της Βόρειας Ευρώπης θα επιχειρήσουν πολιτικές προσέλκυσης του εργατικού -ειδικευμένου πλέον- δυναμικού όπως για παράδειγμα η πολιτική της μπλε κάρτας (Επίσημα στοιχεία του consilium.europa.eu, 2021).

Επιπλέον, παρατηρείται το φαινόμενο των εποχιακών εργαζομένων να εντείνεται τα τελευταία χρόνια. Οι καταστροφές μετά τον Β παγκόσμιο πόλεμο και η ανάγκη αναζήτησης μιας χώρας με περισσότερες οικονομικές ευκαιρίες οδήγησαν στα πρώτα μετά πολεμικά κύματα μετανάστευσης. Στην συνέχεια, η πρώιμη εμφάνιση της τεχνολογίας οδήγησε στην αναβάθμιση των μέσων μεταφοράς, διευκολύνοντας έτσι την μετακίνηση τους σε όλο τον κόσμο. Παράλληλα, τα έργα αυτά για την κατασκευή τους αναζητούσαν εργατικά χέρια. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα. Η ανομοιομορφία αυτή δημιουργεί έναν διαχωρισμό και μία συγκέντρωση οικονομικών επενδύσεων και πόρων σε συγκεκριμένα κράτη. Η συγκέντρωση αυτή κεφαλαίου καθιστά τις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες πόλους προσέλκυσης μεταναστών, δημιουργώντας τους την ελπίδα για μια καλύτερη διαβίωση.

Αρχικά, ένα από αυτά ήταν η υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Η σύμβαση αυτή είναι κομβικής σημασίας καθώς αποτελεί την πρώτη διεθνής συμφωνία και το νομικό κείμενο για το έργο της Ύπατης Αρμοστείας. Η Ύπατη αρμοστεία, η οποία ιδρύθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 1950 από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, είχε ως ρόλο τον συντονισμό των ενεργειών και πολιτικών για την προστασία των προσφύγων παγκοσμίως. Ο ρόλος της περιορίζεται στο πλαίσιο της επίβλεψης σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων των κρατών που υπέγραψαν τη σύμβαση καθώς και της εξασφάλισης ικανοποιητικών συνθηκών δια βίωσης από τα κράτη υποδοχής για τους πρόσφυγες (www.iom.int, 2021).

Επίσης, το Πρωτόκολλο του 1967 συμπλήρωσε τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951. Ειδικότερα, και τα δύο αποτελούν ένα ενιαίο σώμα, καθώς κατοχυρώνουν τρία βασικά θέματα σχετικά με τους πρόσφυγες. Αρχικά το πρώτο θέμα εντοπίζεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης, που οριζόταν την έννοια «πρόσφυγας». Το δεύτερο θέμα ρύθμιζε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των προσφύγων θεσπίζοντας ένα νομικό πλαίσιο. Το τρίτο θέσπιζε τις υποχρεώσεις των κρατών ασύλου και την συνεργασία τους με την Ύπατη Αρμοστεία για την εξασφάλιση ικανοποιητικών συνθηκών δια βίωσης για τους πρόσφυγες (Συλλογή Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών Νο. 2545 , 1959, 137).

Ακόμη, σημαντική τομή στην εξέλιξη της μεταναστευτικής και προσφυγικής πολιτικής αποτέλεσε η Διακήρυξη του 1967 για το Εδαφικό Άσυλο. Η διακήρυξη αυτή υιοθετήθηκε από την Γενική συνέλευση του ΟΗΕ περιλαμβάνοντας ρυθμίσεις σχετικά με τις υποχρεώσεις των κρατών προς του αιτούντες ασύλου. Η διακήρυξη αυτή εναρμονιζόταν και με το περιεχόμενο της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες καθώς και με το άρθρο 14 της οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται το δικαίωμα ασύλου των ατόμων λόγω καταδίωξης. Επιπλέον, Διακήρυξη αυτή προβλέπει την ευθύνη αξιολόγησης των κρατών υποδοχής σχετικά με τους λόγους που επικαλούνται οι αιτούντες άσυλο. Επομένως, η παραχώρηση ασύλου -δηλαδή η προσωρινή προστασία- είναι ευθύνη του κράτους υποδοχής (Χρυσάνθης Κ. Αυλωνίτης, Απρίλιος 2021).

Ακόμη, με την άφιξη των μεταναστών και την αύξηση των μετακινήσεων τέθηκε στο προσκήνιο το ζήτημα της ασφάλειας. Η ασφάλεια δεν αφορά μόνο την μετακίνηση, αλλά συνδέθηκε με την ανάδυση φαινομένων όπως η τρομοκρατία και το έγκλημα, Γι' αυτό το 1976 συστάθηκε η ομάδα TREVI με πρωταρχικό στόχο την αποτροπή των προαναφερθέντων φαινομένων και την εξασφάλιση της εσωτερικής ασφάλειας. Στην συνέχεια, στα καθήκοντα της προστέθηκε η αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης και του εγκλήματος. Η ομάδα αυτή μετεξελίχθηκε σε έναν Ευρωπαϊκό οργανισμό για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος, η λεγόμενη Eurropol. Η νομική βάση της βρίσκεται στην ΣΛΕΕ, την Συνθήκη της Λισαβόνας (Ασημένια Δροσάκη, Απρίλιος 2018).

Σταθμός της ελεύθερης κυκλοφορίας, η οποία αφορούσε και τα πρόσωπα και τα κεφάλαια -εμπορεύματα- ήταν η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) το 1986. Κατοχύρωνε μία ενιαία αγορά, η οποία θα θεμελιωνόταν στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων όχι μόνο Ευρωπαϊκών κρατών αλλά και των υπηκόων τρίτων χωρών. Μια τέτοια προσπάθεια για την εκπλήρωση της προϋπέθετε τη κατάργηση των διασυνοριακών ελέγχων για την εξασφάλιση τη ελευθερίας κίνησης. Γι' αυτό ξεκίνησαν οι συζητήσεις για την δημιουργία ενός χώρου, ο οποίος θα αποτελούνταν από συνασπισμό πολλών επιμέρους κρατών, με στόχο την χάραξη κοινής πολιτικής για το άσυλο και την μετανάστευση. Ακόμη, θα στόχευε στην δημιουργία εξωτερικών συνόρων, που οι έλεγχοι θα περιορίζονταν μόνο εκεί, εξασφαλίζοντας την ελεύθερη κυκλοφορία στο εσωτερικό της. Έτσι, τα κράτη οδηγήθηκαν στην υπογραφή της Συνθήκης Σένγκεν (1990), η οποία αποτελεί ένα πρώτο βήμα για την ανάπτυξη μιας ενιαίας πολιτικής μετανάστευσης (Αραβαντινός-Σιμωνέτος Χαράλαμπο ,2020, 8).

Η συνθήκη του Μάαστριχτ υπεγράφη το 1992 και περιλάμβανε διατάξεις για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, ενσωμάτωνε αλλά και τροποποιούσε τις διατάξεις της συνθήκης της ΕΟΚ (Συνθήκη Ρώμης 1954) και συνέβαλλε στην μετονομασία της Ένωσης σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ). Η συνθήκη του Μάαστριχτ ρύθμιζε θέματα αναφορικά με την μετανάστευση και το άσυλο. Πιο συγκεκριμένα, ρύθμιζε θέματα σχετικά με τις εσωτερικές υποθέσεις της Ένωσης και την δικαιοσύνη, στα οποία εντάσσεται το ζήτημα της μετανάστευσης εξασφαλίζοντας αυξημένη διακυβερνητική συνεργασία (Στοιχεία του europarl.europa.eu).

Ακόμη, η συνθήκη του Μάαστριχτ ρύθμιζε και κατοχύρωνε με την σειρά της την ελεύθερη διακίνηση και μετακίνηση εντός της Ένωσης. Περιλάμβανε διατάξεις σχετικά με την διαμόρφωση κοινής εξωτερικής πολιτικής. Η ρύθμιση αυτών των θεμάτων εντάσσονται στον Τρίτο πυλώνα της Συνθήκης. Οι ρυθμίσεις του πυλώνα αυτού αφορούσαν τους κανόνες σχετικά με τους ελέγχους των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Στόχευαν στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και της εγκληματικότητας. Προέβλεπε τη δημιουργία της Eurropol, η οποία θα βοηθούσε στην συλλογή και στην ανταλλαγή πληροφοριών εντός Ένωσης. Σε αυτόν τον πυλώνα του Συμφώνου οι προσπάθειες απέβλεπαν στην χάραξη μίας κοινής πολιτική ασύλου, εξαλείφοντας το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης (Νάκου Χρήστου Αντωνία, 2010, 9).

Την ίδια περίοδο (1992) για την ρύθμιση της μετανάστευσης και του συστήματος ασύλου σημαντική ρόλο κατείχαν και τα Ψηφίσματα του Λονδίνου. Αφορούσαν την προστασία των προσφύγων στις χώρες υποδοχής καθώς και τα κριτήρια χαρακτηρισμού της αίτησης ασύλου ως αβάσιμης. Ακόμη, περιλάμβανε τα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό της χώρας καταγωγής των αιτούντων ασύλου ως ασφαλούς. Ειδικότερα, στο πλαίσιο επιστροφής τους ήταν αναγκαίος ο χαρακτηρισμός της χώρας αυτής έτσι, αλλιώς θα οδηγούσε πάλι στην έξοδο των ατόμων αυτών από την συγκεκριμένη χώρα (Χρυσάνθης Κ. Αυλωνίτης, Απρίλιος 2021).

Τη δεκαετία του 1990 παρατηρούνται μεγάλες κινητοποιήσεις προς την Ευρώπη από άτομα τα οποία ζητούσαν άσυλο. Ειδικότερα, παρατηρήθηκαν μετακινήσεις μεγάλου αριθμού ατόμων μετά τη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991. Τα μεταναστευτικά ρεύματα αυτά προέρχονταν κυρίως από χώρες όπως η Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Γεωργία και Ουκρανία. Επίσης, αναπτύχθηκε ένα αυξανόμενο προσφυγικό ρεύμα λόγω των συρράξεων στην πρώην Γιουγκοσλαβία την περίοδο του 1992-1995. Τον Οκτώβρη του 1999 λόγω των υπέρογκων εισροών προς την Ευρώπη και την ανάγκη κατάρτισης ενός οργανωμένου σχεδίου διαχείρισης τους διεξήχθη η σύνοδος στο Τάμπερε. Στην Σύνοδο αυτή θεσπίστηκε το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ). Το ΚΕΣΑ, το οποίο ήταν εναρμονισμένο με τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου και με το περιεχόμενο της Σύμβασης του 1951, κατοχύρωσε τις προϋποθέσεις παροχής ασύλου (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 150).

Λόγω των υπέρογκων μεταναστευτικών ρευμάτων τη περίοδος μεταξύ 1990-1999 πραγματοποιήθηκαν μία σειρά προσπαθειών και συμφωνιών, οι οποίες συνέβαλλαν στον χαρακτηρισμό «μιας Ευρώπη χωρίς σύνορα». Αρχικά, η Συνθήκη Σένγκεν αποβλέπει στην δημιουργία ενός χώρου χωρίς σύνορα εξασφαλίζοντας την ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων εντός αυτού. Επίσης, στόχευε στην κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα. Ειδικότερα, οι έλεγχοι θα περιορίζονταν στα εξωτερικά. Οι συμβαλλόμενες χώρες θα είχαν καταρτίσει κοινά μέτρα αναφορικά με ζητήματα εισόδου, αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας και ασύλου. Η εν λόγω Συνθήκη προέβλεπε σχετικά με την πολιτική ασύλου τον καθοριστικό ρόλο του κράτους-μέλους. Πιο συγκεκριμένα, θα ήταν αρμόδιο το συμβαλλόμενο κράτος για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου (Σύνθεση στοιχείων από ec.europa.eu και eur-lex.europa.eu, Ιανουάριος 2016).

Η συνθήκη Σένγκεν υπεγράφη το 1985 από τις χώρες Μπενελούξ. Το 1990 προσχώρησε και η Ιταλία και προστέθηκε και μια Σύμβαση εφαρμογής, η οποία υπεγράφη τον ίδιο χρόνο. Η συνθήκη τέθηκε σε ισχύ το 1995. Τα συμβαλλόμενα κράτη δεν ήταν μόνο από τον Ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και από τρίτες χώρες, όπως Ισλανδία, Νορβηγία, Ελβετία και Λιχτενστάιν (Σύνθεση στοιχείων από ec.europa.eu και eur-lex.europa.eu, Ιανουάριος 2016).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ συνέβαλλε στην δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας μετακίνησης, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Οι συζητήσεις για την δημιουργία ενός τέτοιου χώρου διεξήχθησαν στη σύνοδο Τάμπερε το 1999 -την

χρονιά που τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Άμστερνταμ- της ΕΕ. Το σχέδιο Δράσης της Βιέννης και η Συνθήκη του Άμστερνταμ περιλάμβαναν πολιτικές και διατάξεις για το εγχείρημα αυτό. Ειδικότερα, όλα αυτά αποτελούν παραμέτρους, τις οποίες θα λάμβανε υπόψη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και θα ήλεγχε την εφαρμογή τους στην δημιουργία αυτού του νέου χώρου (Σύνθεση στοιχείων του Χρυσάνθη Κ. Αυλωνίτη και europa.eu).

Η συμβολή των προσφύγων και των μεταναστών ήταν σημαντική στην οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης κατά τα μεταπολεμικά χρόνια. Ωστόσο, οι προβληματισμοί και προσπάθειες για την χάραξη μίας κοινής μεταναστευτικής και προσφυγικής πολιτικής στην ΕΕ ήταν πολυετείς. Το τρίπτυχο ενδιαφέροντος τους αποτελούσε η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, ο σεβασμός στα δικαιώματα των υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονταν στην Ευρώπη και η εξασφάλιση της ισότητας. Πρόκειται για έναν μηχανισμό αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών.

Αναμφισβήτητα σημαντικό ρόλο στις μετακινήσεις μεγάλου αριθμού ατόμων κατά τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας 1990 και τα πρώτα χρόνια της επόμενης χιλιετίας είχε η κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, η δημιουργία νέων κρατών και η λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Ακόμη, μεγάλο αντίκτυπο στις μετακινήσεις ανθρώπων προς την Ευρώπη είχε η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου από την ισλαμική οργάνωση του Αλ Κάιντα. Μεγάλα κύματα οικονομικών μεταναστών και προσφύγων παρατηρήθηκαν εκείνη την περίοδο. Οι προσπάθειες της Ένωσης αντιμετώπισης του φαινομένου εντοπίζονταν εκείνη την περίοδο και στην οδηγία του 2001, η οποία προέβλεπε μία προσωρινή προστασία κατοχυρώνοντας μία κοινή ευρωπαϊκή πολιτική αντιμετώπισης του μεταναστευτικού και προσφυγικού ζητήματος. Την οδηγία αυτή όφειλαν να ενσωματώσουν τα ευρωπαϊκά κράτη στην εσωτερική έννομη τους τάξη (Δημήτριος Α. Νάκης, Μάιος 2020, 21).

Η τρομοκρατική επίθεση τον Μάρτιο του 2004 στην Μαδρίτη οδήγησε στην αλλαγή κατεύθυνσης και προτίμησης των αιτούντων ασύλου. Ειδικότερα, τα ρεύματα άρχισαν να κατευθύνονται προς Σουηδία, Νορβηγία και Φινλανδία. Ο παράγοντας που επηρέασε τις μετακινήσεις αυτές βασίστηκε στην νομοθεσία που ακολούθησαν πολλές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία, η Βρετανία, η Γερμανία και η Ολλανδία μετά την τρομοκρατική επίθεση στην Μαδρίτη. Η νομοθεσία αυτή οδηγούσε στην συρρίκνωση του αριθμού αιτούντων ασύλου (el.wikipedia.org, 2004).

Το 2005 τέθηκε σε λειτουργία η νεοσυσταθείσα Ευρωπαϊκή Υπηρεσία διαχείρισης της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα (FRONTEX). Ο ρόλος της συγκεκριμένης υπηρεσίας απέβλεπε ρύθμιση των μεταναστευτικών μετακινήσεων προς τη Ευρώπη. Ειδικότερα, στην Ελλάδα δόθηκε μεγάλη έμφαση στον έλεγχο των θαλάσσιων συνόρων, που αποτελούσαν διάδρομο για την είσοδο μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών προς την Ευρώπη (Επίσημη εφημερίδα της ΕΕ, 2020).

Το 2007 συστάθηκε το Ευρωπαϊκό ταμείο προσφύγων (ΕΤΠ) με στόχο την διαχείριση χρηματικών κονδυλίων ύψους 614 εκατομμύρια ευρώ για την εξασφάλιση ιδανικών συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων. Ένα χρόνο αργότερα, τον Ιούνιο του 2008, καταρτίστηκε το Σχέδιο Πολιτικής για το Άσυλο. Το 2010, αποφασίστηκε ενιαίο Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (eur-lex.europa.eu, 1η Σεπτεμβρίου 2010).

Η Συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί την Συνθήκη για την λειτουργία της σημερινής ΕΕ (ΣΛΕΕ). Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) διαδέχθηκε εξολοκλήρου την ΕΚ (Συνθήκη Μάαστριχτ) ενσωματώνοντας τις διατάξεις της. Η Συνθήκη της Λισαβόνας ενσωματώνει στον πρώτο πυλώνα τις ρυθμίσεις της Συνθήκης του Άμστερνταμ για την δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Επίσης, προβλέπει την δυνατότητα έκδοσης πράξεων παράγωγου κοινοτικού δικαίου (κανονισμοί, οδηγίες και αποφάσεις) για την ρύθμιση θεμάτων (EUR-Lex).

Το 2015 μεγάλος αριθμός προσφύγων εισήλθαν στην Ευρώπη λόγω του πολέμου στην Συρία. Σύμφωνα με στοιχεία της UNHCRH 137.000 άνθρωποι διείσχισαν τα ύδατα της Μεσογείου με προορισμό την Ευρώπη τους πρώτους έξι μήνες του 2015. Κομβικής σημασίας ήταν η συμφωνία, η οποία έθετε σε εφαρμογή την δήλωση του 2016 μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας, για την μείωση των μεταναστευτικών εισροών στο εσωτερικό της Ευρώπης. Η Τουρκία έναντι χρηματικού αντίτιμου δέχθηκε να μετατραπεί σε χώρα υποδοχής και φιλοξενίας των μεταναστών και προσφύγων, αποσυμφορίζοντας πρωτίστως την Ελλάδα. Η παράτυπη μετακίνηση ανθρώπων εκείνης της εποχής παρουσιαζόταν αρκετά συχνά. Μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετώπιζε η Ελλάδα, η Κύπρος και η Βουλγαρία (consilium.europa.eu, 18 Μαρτίου 2016).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το 2015 οι πολιτικές της Ελλάδας και της Τουρκίας αναφορικά με το μεταναστευτικό προκάλεσαν τις κυβερνήσεις να οδηγηθούν σε νέες λύσεις. Η Ελλάδα επέλεξε την πολιτική των ανοιχτών συνόρων, αποτελώντας μία πύλη εισόδου των ρευμάτων αυτών προς την Ευρώπη. Γι' αυτό η καγκελάρια της Γερμανίας, η Μέρκελ, δέχτηκε στο εσωτερικό της 1.000.000 μετανάστες. Πίσω από τη στρατηγική της αυτή ήταν οι προσπάθειες περιορισμού του αριθμού των αιτούντων άσυλο και κατ' επέκταση μελλοντικών επερχόμενων κυμάτων. Το πολιτικό γερμανικό κόμμα AfD, το οποίο ανεβαίνει διαρκώς σε ποσοστό εν έτη 2024, υπερασπίζεται την θέση μαζικής απέλασης μεταναστών (protagon.gr, 2024).

Μέχρι το 2016 η ΕΕ δεν είχε καταφέρει να μεταρρυθμίσει την κοινή πολιτική του συστήματος ασύλου και μετανάστευσης. Γι' αυτό και δεν μπορούσε να υιοθετηθεί ένα συγκεκριμένο σχέδιο κατανομής των προσφύγων και μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης. Ο υπέρογκος αριθμός αφίξεων σε συνδυασμό με την απουσία οργανωμένου σχεδίου οδήγησαν στην άρνηση κυρίως των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης να δεχθούν πρόσφυγες στο εσωτερικό τους. Ειδικότερα, αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό από την στάση των χωρών Βίσεγκραντ. Πρόκειται για μια συμμαχία τεσσάρων κρατών (Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία) που

αρνούνται την αποδοχή και συμμετοχή στα ευρωπαϊκά προγράμματα μετανάστευσης.

Η συσπείρωση τους παρουσιάστηκε έντονη στα Ελληνικά νησιά, όπου η Ελλάδα αποτελούσε «διάδρομο» εισόδου τους στην Ευρώπη λόγω της γεωπολιτικής της θέσης. Η ανάδειξη της σημασίας της Ελλάδας στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φάνηκε από το 2015. Η πολιτική των ανοιχτών συνόρων που υιοθέτησε οδήγησε σε μεγάλα κύματα μεταναστών προς την Ευρώπη. Γι' αυτό και ήταν έντονη η εναντίωση των χωρών Βίσεγκραντ στις πολιτικές της Ελλάδος. Αυτή η στάση θα αντιστραφεί λίγα χρόνια αργότερα, το 2020, όπου Οι πρωθυπουργοί των χωρών της συμμαχίας του Βίσεγκραντ επαίνεσαν της στάση της Ελλάδος στην αποτροπή των μεταναστών στην Ευρώπη μετά την απόφαση της Τουρκίας να ανοίξει τα δυτικά σύνορά της. (Στοιχεία της capital.gr, Μάρτιος 2020)

Το 2018 υπεγράφη το Παγκόσμιο Σύμφωνο για την μετανάστευση, το οποίο θεωρήθηκε ως ένα από τα σπουδαιότερα επιτεύγματα των προσπαθειών του ΟΗΕ. Ο απώτερος στόχος της εν λόγω συμφωνίας είναι η αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης, η οποία θα βασιζόταν στην αρχή της διακρατικής συνεργασίας. Η συγκεκριμένη συμφωνία αποτελεί το πρώτο νομικά μη δεσμευτικό κείμενο για την μετανάστευση σε διεθνές επίπεδο. Οι αρχές που βασίστηκε η συμφωνία έθεταν κατευθύνσεις και όχι δεσμεύσεις. Μερικές από αυτές άπτονταν στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της εθνικής κυριαρχίας. Με την θεσμοθέτηση μίας παγκόσμιας συνεργασίας θα εξασφαλιζόταν η ασφάλεια και θα αντιμετωπιζόνταν παγκόσμια προβλήματα που απασχολούν τον πλανήτη στο σύνολο του. Τα αίτια των μετακινήσεων, οι έλεγχοι στα σύνορα, η εμπορία ανθρώπων τα πλαστά έγγραφα, οι συνθήκες νόμιμης υποδοχής και διαβίωσης καθώς και οι πολιτικές επανεισδοχής τους αποτελούν θέματα, που απορρέει παγκόσμια ευθύνη (Μαρίας-Πολυξένης Σάββα Κωφοπούλου, 2019, 20).

Το 2019 διεξήχθη πρώτο παγκόσμιο φόρουμ σχετικά με το προσφυγική κρίση. Το φόρουμ αυτό αποτίμησε την εφαρμογή του Παγκόσμιου Συμφώνου για τους Πρόσφυγες της Ύπατης Αρμοστείας. Τα καίρια ζητήματα που έθεσαν ήταν δύο και αφορούσαν όλη την παγκόσμια κοινότητα. Το πρώτο αφορούσε την εξασφάλιση νόμιμων οδών μετακίνησης των ανθρώπων που χρήζουν προστασίας με σκοπό την ασφαλή και νόμιμη μετακίνηση τους. Το δεύτερο αφορούσε την κατάρτιση ενός σχεδίου οργανωμένου επανεγκατάστασης των ανθρώπων αυτών. Η Ύπατη Αρμοστεία κατήρτισε τριετές σχέδιο (2019-2021) για την επανεγκατάσταση και τις συμπληρωματικές οδούς για την ασφαλή και νόμιμη μετακίνηση τους (unchr.org/gr, 3 Δεκεμβρίου 2019).

Το 2020 ο αριθμός των ανθρώπων που εισέρχονταν στην Ελλάδα μειώθηκε στους 15.000 περίπου. Ειδικότερα, οι αφίξεις ήταν κατά σχεδόν 98 % χαμηλότερες από ό,τι το 2015. Ωστόσο, οι αριθμοί των προσφύγων αυξήθηκαν το 2021 και το 2022, λόγω του πολέμου της Ουκρανίας και της Μέσης Ανατολής. Η συμφωνία με την Τουρκία συνέβαλε στη μείωση των περιστατικών των ανθρώπων που έχανα την ζωή τους στην θάλασσα κατά την μετακίνηση τους καθώς και στην αντιμετώπιση των διακινητών μεταναστών (Μπάρμπαρα Βέζελ, 18 Μαρτίου 2021).

2. Εξέλιξη προσφυγικής και μεταναστευτικής πολιτικής στην ΕΕ

2.1. Η πολιτική στάση των χωρών Βίσεγκραντ στο μεταναστευτικό

Η συμμαχία τεσσάρων χωρών (Πολωνία, Σλοβακία, Τσεχία και Ουγγαρία) με στόχο την συναίνεση σε θέματα μετανάστευσης, οικονομίας και άμυνας. Η συναίνεση τους γύρω από τα θέματα αυτά δικαιολογείται και από τα κοινά πολιτικά στοιχεία τους από το παρελθόν. Ειδικότερα, μετά την διάλυση του Ανατολικού Μπλοκ οι χώρες αυτές -που εντάσσονταν σε αυτό- ίδρυσαν αυτήν την συμμαχία με στόχο την προώθηση των δικών τους πολιτικών. Στις χώρες αυτές επικρατούν από δεξιές έως ακροδεξιές ιδεολογίες γεγονός που αντανακλάται και στο μεταναστευτικό.

Οι χώρες του Βίσεγκραντ υιοθετούν μία αντι-μεταναστευτική στάση, η οποία εναντιώνεται στην κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική. Ειδικότερα, η μεταναστευτική κρίση βρισκόταν σε έξαρση το 2015. Η Ελλάδα, η οποία αποτελούσε πύλη εισόδου των μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη υιοθέτησε την πολιτική των ανοιχτών συνόρων. Η εν λόγω πολιτική οδήγησε στην είσοδο ενός μεγάλου αριθμού ανθρώπων στην Ευρώπη. Οι χώρες του Βίσεγκραντ επέκριναν την Ελλάδα για τον τρόπο διαχείρισης της μεταναστευτικής κρίσης (ΑΜΠΕ, 2020).

Αυτή η στάση θα αντιστραφεί λίγα χρόνια αργότερα, το 2020, όπου Οι πρωθυπουργοί των χωρών της συμμαχίας του Βίσεγκραντ επαίνεσαν της στάση της Ελλάδος στην αποτροπή των μεταναστών στην Ευρώπη μετά την απόφαση της Τουρκίας να ανοίξει τα δυτικά σύνορά της. Σήμερα ο πρωθυπουργός, ο Όρμπαν, υιοθετεί σκληρές ακροδεξιές θέσεις σε πολλά θέματα. Ειδικότερα, ακολουθεί μια αντι-μεταναστευτική πολιτική με αντίθετες θέσεις από εκείνες της Ένωσης στο θέμα αυτό. Η θέση του Ούγγρου πρωθυπουργού Όρμπαν αναφορικά με τις προσπάθειες της Ένωσης για κοινή μεταναστευτική πολιτική και ενόψει της μεταρρύθμισης στο πεδίο αυτό προέβη σε σκληρές δηλώσεις. Ειδικότερα, παραλλήλως το σχέδιο και όραμα της Ευρώπης με εκείνα του Χίτλερ υποστηρίζοντας ως κοινό σημείο τους την επιβολή μίας συγκεκριμένης πολιτικής (businessdaily.gr, 13 Μαΐου 2023).

Τον Ιούνιο του 2023, η Πολωνία και η Ουκρανία καταψήφισαν την ευρωπαϊκή μεταρρύθμιση σχετικά με το σύστημα ασύλου και μετανάστευσης. Η Πολωνία μέχρι τις εκλογές του Οκτωβρίου 2023 είχε αντίθετη θέση στην κοινή μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου και μετανάστευσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην εξουσία βρισκόταν το συντηρητικό κόμμα PiS, του οποίου οι θέσεις ήταν συχνά σε σύγκρουση με εκείνες της Ε.Ε. Ωστόσο, στις πολωνικές εκλογές τον Οκτώβρη του 2023 στην εξουσία ήρθε το κεντροδεξιό κόμμα του Ντόναλντ Τουσκ, ο οποίος ήταν πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου από το 2014 έως το 2019. Η εκλογή αυτή δημιούργησε ελπίδες υιοθέτησης κοινών πολιτικών με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη (euractiv.gr, 2023).

Αντιθέτως, ο νέος πρωθυπουργός δεν θα συμφωνήσει με καμία ευρωπαϊκή πολιτική, που ενδέχεται να οδηγήσει σε αύξηση των αιτούντων άσυλο στην χώρα

του. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Πολωνία την περίοδο του πολέμου στην Ουκρανία -λόγω της γειτνίασης της- δέχτηκε εκατομμύρια πρόσφυγες. Μεγάλος αριθμός αυτών των ανθρώπων εξακολουθούν να διαμένουν στην Πολωνία μέχρι και σήμερα. Ακόμη, ο Ντόναλντ Τουσκ ήταν αντίθετος με τη θέση της ΕΕ αναφορικά με τις μετεγκαταστάσεις των ανθρώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Ειδικότερα, έθεσε ως επιχείρημα την ενδεχόμενη απειλή της ασφάλειας στην χώρα του. Ακόμη, η μεγάλη έμφαση που δίνει στην προσπάθεια ελέγχου στα σύνορα της Πολωνίας είναι κάτι το οποίο βρίσκεται αντίθετο με την Συνθήκη Σένγκεν. Στην συγκεκριμένη Συνθήκη χώρες συμπεριλαμβανομένου και της Πολωνίας συμφώνησαν σχετικά με την δημιουργία ενός ενιαίου χώρου Σένγκεν χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα των συμβαλλομένων επιμέρους κρατών (euractiv.gr, 2023).

2.2. Συμφωνία με Ιταλία και Μάλτα

ΙΤΑΛΙΑ

Η Ιταλία έχει αυξανόμενες μεταναστευτικές εισροές στο εσωτερικό της τα τελευταία χρόνια. Το 2022 σημειώθηκαν 88.000 αφίξεις, ενώ το 2023 ξεπέρασε τις 145.000. Αποτελεί πύλη εισόδου προς την Ευρώπη για όλους τους ανθρώπους που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Ειδικότερα, μέσω της Ιταλίας οι μεταναστευτικές ροές κατευθύνονται προς την Γαλλία και την Αφρική (capital.gr Νοεμβρίου 2024).

Η κατάσταση στην Ιταλία, η οποία ερχόταν αντιμέτωπη καθημερινά με υπέρογκα κύματα προσφύγων και μεταναστών, οδήγησαν στην άνοδο στην εξουσία του εθνικιστικού κόμματος της Μελόνι. Στο τέλος του 2023, υπεγράφη σύμφωνο μεταξύ της Ιταλίας και της Αλβανίας προκειμένου να αποσυμφορηθεί η πρώτη από την τεράστια διέλευση προσφύγων στην χώρα της. Το σύμφωνο προέβλεπε την μεταφορά στην Αλβανία των αιτούντων ασύλου και όσων διασώθηκαν στην θάλασσα. Επίσης, αποφάσισαν την λειτουργία από την άνοιξη του 2024 δύο κέντρων υποδοχής προσφύγων και μεταναστών για την επεξεργασία των αιτήσεων ασύλου τους (efsyn.gr, 13 Νοεμβρίου 2024).

Το πρώτο κέντρο υποδοχής είναι η Λαμπεντούζα, στην οποία όρισαν ένα ανώτατο όριο διέλευσης μεταναστών. Αυτό το νούμερο έχει ξεπεραστεί με μεγάλη απόκλιση. Η ανάγκη αποσυμφόρησης του κέντρου αυτού έχει ενεργοποιήσει το σχέδιο της ιταλικής κυβέρνησης για μεταφορά των αφιχθέντων στην Σικελία. Υπεύθυνη για την ασφαλή μεταφορά τους είναι η ιταλική κυβέρνηση με πλοία που ναύλωσε η ίδια.

Η εποπτεία της διαδικασίας θα διεξάγεται από τις αρμόδιες ιταλικές αρχές. Την χρηματοδότηση των υποδομών σε αυτά τα κέντρα ανέλαβε το ιταλικό κράτος. Το επόμενο βήμα θα είναι η μεταφορά τους στην Αλβανική πόλη Σένγκεν, όπως ορίζεται στο σύμφωνο. Έτσι, η Αλβανία θα είχε εξίσου σημαντική συμβολή στην εξασφάλιση της ομαλής και ασφαλούς μεταφοράς τους. Η ένωση πρόβλεπε

χρηματική βοήθεια προς τις χώρες που συνάπτει σύμφωνα. Στην περίπτωση της Αλβανίας, σημαντικό ρόλο στην αποδοχή της συμφωνίας, με την οποία θα μετατρέποταν σε χώρα υποδοχής, είχε η υποψηφιότητα ένταξη της στην ΕΕ (euronews, 2024).

Οι όροι της σύμβασης συμφωνήθηκαν μεταξύ των δύο χωρών χωρίς την ανάδειξη της Ύπατης αρμοστείας του ΟΗΕ. Αυτό είναι δυνατόν, καθώς οι κανόνες της Ένωσης προβλέπουν διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη αναφορικά με την επεξεργασία της αίτησης ασύλου των μεταναστών.

ΜΑΛΤΑ

Η Μάλτα και η Ιταλία είναι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, λόγω της κρίσιμης κατάστασης που καλούνται να αντιμετωπίσουν στο εσωτερικό τους με την συνεχή διέλευση των μεταναστών. Ο γαλλογερμανικός άξονας είχε υποβάλει δυο έγγραφα, τα οποία οδήγησαν σε ένα κοινό κείμενο. Το κείμενο αυτό αφορούσε ένα σύστημα κατανομής των μεταναστών στην Μάλτα και στην Ιταλία (Στοιχεία της kathimerini.gr, 23 Σεπτεμβρίου 2019).

Το 2023 σημειώνεται συνάντηση στην Μάλτα των EU Med9 (Ιταλία, Γαλλία, Ελλάδα, Κύπρος, Γερμανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Κροατία, Σλοβενία). Συνεχή ρεύματα παράτυπης μετανάστευσης συγκεντρώνονται στα σύνορα της Ιταλίας. Οι αφίξεις στην Λαμπεντούζα έχουν ξεπεράσει τον ανώτατο όριο υποδοχής μεταναστών και η κινητοποίηση και συμβολή της ΕΕ είναι αναγκαία. Επίσης, κατά την μετακίνηση τους ναυαγούν και χάνουν την ζωή τους πολλοί μετανάστες. Ο μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων έρχονται κυρίως από Τουρκία, Λιβύη και Βόρεια Αφρική.

Το 2011-2014 η αραβική άνοιξη και οι συγκρούσεις στην Συρία οδηγούν σε τεράστιες μετακινήσεις προς την Ευρώπη. Κατά της μετακινήσεις τους, τον Απρίλιο του 2015 σημειώνονται δυο μεγάλα ναυάγια κοντά στην Λαμπεντούζα της Ιταλίας. Το 2015 έως τον Μάρτιο του 2020 εφαρμόστηκε η επιχείρηση «Sophia της EUNAVFOR MED». Η συγκεκριμένη επιχείρηση συστάθηκε προκειμένου να συμβάλει στην εξασφάλιση της ασφαλείας στην θάλασσα της κεντρικής Μεσογείου και την ασφαλή επιστροφή στην Λιβύη. Η επιχείρηση αυτή είχε σημαντικό ρόλο στην μετακίνηση των ανθρώπων, που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Επίσης, αξιοσημείωτο έργο της ήταν και οι προσπάθειες της στην αντιμετώπιση φαινομένων αναφορικά με την εμπορία των ανθρώπων αυτών. Γενικότερα, η επιχείρηση αυτή αποτελούσε ένα ακόμη σχέδιο της Ένωσης, που εντάσσεται στις πολιτικές αντιμετώπισης στο μεταναστευτικό ζήτημα. Το αρχηγείο της επιτήρησης τοποθετείται στην Ρώμη. Ωστόσο, κατέστη αποτυχημένη η επιχείρηση αυτή, λόγω της δυσκολίας εφαρμογής τους στην Λιβύη (consilium.europa.eu, 31 Μαρτίου 2020).

Στις αρχές του 2020 το συμβούλιο της ΕΕ κατέληξε σε συμφωνία, η οποία εγκρίθηκε στα τέλη του Μαρτίου του ίδιου χρόνου. Πρόκειται για μια στρατιωτική εναέρια και θαλάσσια επιχείρηση, η οποία ονομάστηκε «EUNAVFOR MED IRINI». Βασική αρμοδιότητα της ήταν οι έλεγχοι στην ακτή της Λιβύης και η συλλογή πληροφοριών. Σημαντική προϋπόθεση για την εφαρμογή της είχε η εκπλήρωση του της προηγούμενης επιχείρησης «Sophia» στην Λιβύη (Σύνθεση στοιχείων της Δώρας Αντωνίου και eur-lex.europa.eu).

3. Τα εργαλεία από την Immigration policy 2000s

Η ΕΕ έχει θεσπίσει διάφορους νόμους και έχει υπογράψει αρκετές συμφωνίες προκειμένου να ελέγχει τις αιτήσεις χορήγησης ασύλου και να ρυθμίσει την επιστροφή των παράνομων μεταναστών. Τα μεταναστευτικά ρεύματα έχουν αντίκτυπο σε δύο βασικούς τομείς: τον κοινωνικό και τον οικονομικό. Αρχικά ως προς τον κοινωνικό, η παρουσία του κράτους πρόνοιας και η βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων στήριξης από την ΕΕ για την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού βιοτικού επίπεδο, είναι ένα ζήτημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν όλες οι χώρες. Επίσης, ως προς τον οικονομικό, η μετακίνηση και άφιξη των ατόμων σε μία χώρα έχει άμεσο αντίκτυπο στην αγορά εργασίας. Τα εργατικά χέρια πληθαίνουν με θετικό αντίκτυπο στο ΑΕΠ. Γι' αυτό η ΕΕ έχει προβλέψει διάφορες πολιτικές, λαμβάνοντας υπόψιν και την οικονομική και την κοινωνική διάσταση του φαινομένου.

3.1. Οικονομικοί παράμετροι

Η άφιξη πολλών ανθρώπων στην Ευρώπη είχε μεγάλο αντίκτυπο στην οικονομία της. Στην πράξη αυτό δημιούργησε προβληματισμούς από πολλές χώρες σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες που ενδεχομένως να είχε η άφιξη ενός υπέρογκου αριθμού ανθρώπων στο εσωτερικό της χώρας τους. Πρωταρχικός στόχος αποτέλεσε η νόμιμη αφομοίωση τους στο εσωτερικό της Ένωσης, ώστε να συμβάλλουν στην ευημερία της Ένωσης. Η παρουσία τους εμφανιζόταν ως μια λύση για την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος της Ένωσης.

Σε ό,τι αφορά την Ευρώπη η ανάπτυξη της οικονομίας της μετά τον Β παγκόσμιο πόλεμο έγκειται σε μεγάλο βαθμό στη συμβολή των εποχιακών εργαζομένων από τρίτες χώρες. Το Σχέδιο δράσης της Βιέννης του 1998 περιλάμβανε τομείς προκειμένου να δημιουργηθεί ενός χώρου ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης. Ο πρώτος τομέας αφορούσε την απασχόληση, ο οποίος αποτελεί μέχρι και σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της ΕΕ. Την δεκαετία του 1990, παρατηρούνται σημαντικά κύματα μεταναστεύσεων προς την Ευρώπη, τα οποία συμπίπτουν με την κατάρρευση του Υπαρκτού Σοσιαλισμού στην Σοβιετική Ένωση. Επίσης, οι συρράξεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία την περίοδο του 1992-1995 και οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης οδήγησαν σε προσφυγικά κύματα. Επομένως, οι μεταρρυθμίσεις για την αφομοίωση όλων αυτών των ανθρώπων στο

ενεργό δυναμικό της ένωσης απαιτούσαν συντονισμένες και άμεσες μεταρρυθμίσεις. (consilium.europa.eu, 2020)

Η οδηγία, η οποία εκδόθηκε το 2014 από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο, περιλάμβανε τα κριτήρια διαμονής και εισχώρησης των εν λόγω εποχιακών εργαζομένων. Ειδικότερα, με αυτήν την οδηγία ρυθμίστηκαν θέματα ασφαλείας και εκμετάλλευσης των εποχιακών αυτών εργαζομένων από τρίτες χώρες. Οι κανόνες αυτοί συνέβαλαν στην καθιέρωση ενός καθεστώτος νομιμοποίησης τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Στοιχεία από taxheaven.gr και eur-lex.europa.eu, Αύγουστος 2015).

Στο εσωτερικό της ένωσης λόγω της αυξημένης ανάπτυξης των επιστημών παρατηρείται έλλειψη του εργατικού δυναμικού σε συγκεκριμένους τομείς. Αυτοί οι τομείς αρκετά συχνά συνδέονται με την χειρωνακτική εργασία ή με την παραγωγή προϊόντων απαραίτητων για τον βιοπορισμό του πληθυσμού. Σύμφωνα με στοιχεία του EUR-Lex «το 2020 οι εργοδότες στην ΕΕ αντιμετώπιζαν ελλείψεις σε 28 επαγγέλματα στα οποία απασχολείται το 14 % του εργατικού δυναμικού της ΕΕ. Στα επαγγέλματα αυτά περιλαμβάνονται υδραυλικοί και εγκαταστάτες σωληνώσεων, επαγγελματίες νοσηλευτές, αναλυτές συστημάτων, συγκολλητές και οξυγονοκολλητές, οδηγί φορτηγών και βαρέων φορτηγών, πολιτικοί μηχανικοί και προγραμματιστές λογισμικού» (EUR-Lex, 2020).

Ακόμη, η έλλειψη του εργατικού δυναμικού στην Ευρώπη εντείνεται με το δημογραφικό πρόβλημα, που τα ποσοστά του αυξάνονται διαρκώς σε όλες τις χώρες της ένωσης. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, ο παγκόσμιος πληθυσμός έφθασε τα 8 δισεκατομμύρια, ενώ το 2020 οι κάτοικοι της ΕΕ μειώθηκαν κατά 300.000 με το ποσοστό των άνω των 89 ετών να έχει σχεδόν διπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια φθάνοντας από 3,4% το 2001 σε 5,9%.

Επιπλέον, η Ένωση έβλεπε θετικά την παρουσία και αφομοίωση τους στην αγορά για ακόμη ένα λόγο. Αυτός ο λόγος βασιζόταν στις προσπάθειες την Ένωσης να αποτελέσει μεγάλη οικονομική και ανταγωνιστική δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο. Με την σειρά του αυτό προϋπέθετε την λήψη ευνοϊκών μέτρων με στόχο την προσέλκυση τους. Τα μέτρα αυτά απέβλεπαν στα ταλαντούχα άτομα από όλον τον κόσμο προκειμένου να επιλέξουν την Ευρώπη και όχι την Αμερική.

Στις 27 Απριλίου 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε την πολιτική της προσέγγιση προκειμένου να αφομοιωθούν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες και να συμβάλλουν θετικά στην οικονομική ευημερία της χώρας. Η ΕΕ πρότεινε την πολιτική της προσέλκυσης δεξιοτήτων και ταλέντων. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφασίζουν τον αριθμό των μεταναστών ή προσφύγων που θα εισέλθουν στη χώρα τους για να αναζητήσουν εργασία και καλύτερου βιοτικού επιπέδου (Στοιχεία από businessdaily.gr και consilium.europa.eu, 2022).

Ένα ακόμη σημαντικό βήμα αποτέλεσε η μεταρρύθμιση της μπλε κάρτας. Η οδηγία για την μπλε κάρτα της ΕΕ εγκρίθηκε για πρώτη φορά το 2009. Στις 12

Απριλίου του 2016 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε τη μεταρρύθμιση των κανόνων της. Το Συμβούλιο εξέδωσε την αναθεωρημένη οδηγία για την μπλε κάρτα στις 7 Οκτωβρίου 2021. Η αναθεώρηση αυτή της οδηγίας παρέιχε το πλαίσιο στους υπηκόους τρίτων χωρών υψηλής ειδίκευσης να επωφεληθούν από τα δικαιώματα μετακίνησης και εργασίας εντός της ΕΕ. Επίσης, η οδηγία κατοχύρωνε τα κριτήρια εισόδου και διαμονής των μεταναστών, οι οποίοι ήθελαν να εργαστούν στην Ένωση. Το σύστημα αυτό εισδοχής εξασφάλιζε ευνοϊκότερες συνθήκες για την προσέλκυση ικανών ατόμων με προσόντα, των οποίων η συμβολή θα ήταν ιδιαίτερα σημαντική σε τομείς όπου παρουσιαζόταν έλλειψη δεξιοτήτων. Το εν λόγω σύστημα της Ένωσης θα λειτουργεί συμπληρωματικά με τα εθνικά συστήματα για εργαζομένους υψηλής ειδίκευσης (Σύνθεση στοιχείων από kede.gr, eur-lex.europa.eu και consilium.europa.eu, 2021).

Το σύστημα εισδοχής περιλάμβανε διάφορους κανόνες για την επιδίωξη προσέλκυσης ικανών υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι θα συνέβαλλαν στην αύξηση του ενεργού δυναμικού της Ένωσης. Αρχικά, το εν λόγω σύστημα κατοχύρωνε πιο συμπεριληπτικά κριτηρίων εισδοχής. Ακόμη, οι ρυθμίσεις του συνέβαλαν στην διευκόλυνση της κινητικότητας εντός της ΕΕ και της οικογενειακής επανένωσης. Εν συνεχεία, με το σύστημα αυτό απλοποιήθηκε η διαδικασία για αναγνωρισμένους εργοδότες. Τέλος, εξασφαλίστηκε μία ιδιαίτερα υψηλού βαθμού πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Η συγκεκριμένη πολιτική ρύθμισης της Ένωσης θα εξισορροπήσει την προσφορά εργατικού δυναμικού με τη ζήτηση (consilium.europa.eu).

Ωστόσο, ανακύπτουν στην πράξη πολλά προβλήματα. Το φαινόμενο της εργασιακής εκμετάλλευσης και οι διακρίσεις στην περίπτωση των υπηκόων τρίτων χωρών δεν απουσιάζει από πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Οι αναθεωρημένες διατάξεις της οδηγίας απέβλεπαν στην κατοχύρωση της ισότητας των υπηκόων τρίτων χωρών με τους ευρωπαίους πολίτες. Οι συγκεκριμένοι κανόνες εξασφάλιζαν στους ανθρώπους αυτούς και στις οικογένειες τους την ισότιμη θέση τους με τους κατόχους εθνικών αδειών χωρίς να υπολείπονται ή να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.

Η ΕΕ στόχευε να διασφαλίσει ισότιμους όρους ανταγωνισμού στην εσωτερική της αγορά. Στο μικροσκόπιο του ενδιαφέροντος της για την επίτευξη αυτού του εγχειρήματος βρισκόταν η κατοχύρωση των διαδικαστικών δικαιώματα, τα οποία δεν πρέπει να διαφοροποιούνται από εκείνα των κατόχων των εθνικών αδειών διαμονής. Ακόμη, εστίαζε και στα δικαιώματα ίσης μεταχείρισης και ισότιμης πρόσβασης σε πληροφορίες. Ειδικότερα, η Ένωση όφειλε να εξασφαλίζει ότι οι μετανάστες δεν θα κατέβαλλαν μεγαλύτερα τέλη για τη διεκπεραίωση της αίτησής τους.

3.2. Κοινωνικοί παράμετροι

Η άφιξη μεγάλων κυμάτων μεταναστών και προσφύγων από την δεκαετία του 90' φέρνει στο προσκήνιο το δίλλημα επιλογής ανάμεσα σε δυο τάσεις της ενσωμάτωσης ή του αποκλεισμού. Η αφομοίωση τους στο εσωτερικό της Ένωσης συνδεόταν με την τήρηση των δικαιωμάτων τους και την προστασία τους. Επομένως, εκτός από τον οικονομικό αντίκτυπο που είχε η άφιξη όλων αυτών των ανθρώπων, είχε αδιαμφισβήτητα και κοινωνικό. Γι' αυτό η ΕΕ προέβη σε μία σειρά από μεταρρυθμίσεις για την κοινωνική αντιμετώπιση του φαινομένου (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 225).

Το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο. Η προσφυγική κρίση του 2015 πυροδότησε ένα μεγάλο κύμα μετακινήσεων προς την Ευρώπη. Μέσα στους αιτούντες άσυλου βρισκότουσαν και αρκετά παιδιά, τα οποία ενδεχομένως μερικά να μην συνοδεύοντουσαν από τους γονείς τους. Τα περιστατικά πνιγμών κατά την μεταφορά τους στο Αιγαίο, αλλά και φαινόμενα παρενόχλησης και κακοποίησης δεν ήταν λίγα. Στα ελληνικά χωρικά ύδατα παρατηρήθηκαν ναυάγια προσφύγων με πολλούς νεκρούς κατά την μεταφορά τους. Ναυάγια κοντά στην Φολέγανδρο, την Πάρο, τα Αντικύθηρα και άλλες περιοχές καταγράφηκαν το 2021. Τα στοιχεία της UNICEF για το 2017 ανέφεραν 19.000 παιδιά έρχονταν διεθνούς προστασίας εκ των οποίων τα 3.150 ήταν ασυνόδευτα (UNICEF, 2017).

Το ξενοφοβικό αίσθημα οδήγησε στην περιθωριοποίηση πολλών παιδιών, με αποτέλεσμα να διαμένουν στον δρόμο. Ακόμη, μερικών η ενασχόληση με την πορνεία για την εξασφάλιση των βιοποριστικών τους αναγκών καθώς το κράτος διαμονής δεν ενδιαφερόταν για την θέσπιση προγραμμάτων ενσωμάτωσης τους. Αντίκτυπο των μετακινήσεων είχε και στον ψυχισμό των προσφύγων. Ειδικότερα, σε νεαρές ηλικίες που μπορούν να δημιουργηθούν τραύματα. Τα κράτη διαμονής δεν θέσπιζαν πολιτικές αναφορικά με την πρόσληψη εξειδικευμένων ψυχολόγων για την στήριξη των ανθρώπων αυτών (UNICEF, 2017).

Οι πολιτικές της ένωσης απέβλεπαν στον σχεδιασμό μίας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για την μετανάστευση. Οι προσπάθειες για την θέσπιση αυτού του κοινού πλαισίου περιλάμβαναν πολιτικές ρύθμισης της επανεγκατάστασης για άτομα τα οποία χρήζουν διεθνούς προστασίας. Οι ευρωπαϊκές ρυθμίσεις της εγκατάστασής τους, περιλάμβαναν προγράμματα για τον περιορισμό των κινδύνων κατά την μεταφορά τους. Ειδικότερα, τα εν λόγω προγράμματα επανεγκατάστασης αναφέρονται σε ευάλωτους ανθρώπους -πρόσφυγες- που χρειάζονται προστασία, εξασφαλίζοντας ασφαλείς οδούς προς την Ευρώπη. Πρόκειται για συλλογικές προσπάθειες, που θεμελιώνονται σε ένα πνεύμα αλληλεγγύη σε όσους χρήζουν διεθνούς προστασίας και προς τα κράτη-υποδοχείς. Έτσι, μόνο θα εξασφαλιστεί η ασφάλεια της ΕΕ με την ύπαρξη νόμιμων οδών προς αυτήν.

Η εκπλήρωση των προγραμμάτων αυτών ήταν διμερής μεταξύ Ένωσης και κρατών υποδοχής. Η ΕΕ χρηματοδοτούσε τα κράτη, τα οποία υποδέχονταν τους αιτούντες άσυλο, ανακοίνωναν το μέγιστο αριθμό ατόμων που η χώρα μπορούσε να υποδεχθεί και τις δεσμεύσεις τους. Οι δεσμεύσεις αυτές αφορούσαν την εισδοχή για ανθρωπιστικούς λόγους. Η δράση της ΕΕ παραμένει σε συντονιστικό ρόλο. Τα

κράτη- μέλη έχουν ενεργό ρόλο αναφορικά με τον καθορισμό ανώτατου αριθμού ανθρώπων που είναι διατεθειμένοι να δεχτούν στο εσωτερικό τους. Πρόκειται για την αρχή της επικουρικότητας, η οποία διέπει όλη την Ευρωπαϊκή κοινότητα επιδιώκοντας να μην αφαιρεθεί ο σημαντικός ρόλος στην λήψη αποφάσεων του κάθε κράτους - μέλους.

Τα κράτη - μέλη στο πλαίσιο κατάρτισης ενός κοινού σχεδίου επανεγκατάσταση καλούνται να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες και το δίκτυο «EASO». Αυτό το δίκτυο θα ρύθμιζε το ζήτημα επανεγκατάστασης και εισδοχής των ανθρώπων, οι οποίοι χρήζουν διεθνούς προστασίας. Η αρχή της αλληλεγγύης διέπει τις βασικές πολιτικές της ΕΕ, γεγονός που φαίνεται από την συνεργασία που καλούνται να επιδιώξουν τα κράτη της Ένωσης με τρίτες χώρες (euaa.europa.eu, 2013).

3.3. Ευρωπαϊκά προγράμματα

Μετά την Συνθήκη του Μάαστριχτ, δύο επόμενα βήματα προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ακολούθησαν, τα οποία οδήγησαν στην έκδοση του προγράμματος Τάμπερε. Το πρώτο βήμα ήταν το Σχέδιο Δράσης της Βιέννης το 1998 προκειμένου να δημιουργηθεί μια αποτελεσματική Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα, τα ευρωπαϊκά κράτη συμφώνησαν σε τέσσερα καίρια ζητήματα για την επίτευξη αυτού του εγχειρήματος. Αρχικά, έμφαση δόθηκε στον τομέα της απασχόλησης, ο οποίος αποτελεί κύριος στόχος της Ένωσης. Παράλληλα, στον τομέα αυτό εντασσόταν και η οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης, με ρυθμίσεις στο χρηματοπιστωτικό της σύστημα και επενδύσεις στο οικονομικό και το ανθρώπινο κεφάλαιο. Ο δεύτερος τομέας εστίαζε στην ασφάλεια και τη ποιότητα ζωής. Στην συνέχεια, οι συζητήσεις του επόμενου τομέα οδήγησαν στην συναίνεση τους σχετικά με την ανάγκη για μεταρρύθμιση και αναβάθμιση των πολιτικών σχεδίων της ΕΕ. Ο τελευταίος τομέας αφορούσε την ευημερία όλης της Ένωσης, εξασφαλίζοντας ένα επίπεδο σταθερότητας (EUR-Lex).

Το δεύτερο σημαντικό βήμα αποτέλεσε η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία προέβλεπε την δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης. Η Ένωση λαμβάνοντας υπόψη όλους αυτούς τους τομείς και την Συνθήκη του Άμστερνταμ προχώρησε προς ένα τρίτο πολύ σημαντικό βήμα. Συγκάλεσε έκτακτη σύνοδο στο Τάμπερε το 1999 με σκοπό την χάραξη κοινής πολιτικής και σχεδίων αναφορικά με τις εσωτερικές υποθέσεις και την δικαιοσύνη στην Ευρώπη. Έτσι, με όλα τα προαναφερθέντα -τρία βήματα- επιτεύχθηκε η δημιουργία αυτού του χώρου ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης, προσεγγίζοντας περισσότερο το Ευρωπαϊκό εγχείρημα ολοκλήρωσης (Εκθεση συμπερασμάτων προεδρίας Τάμπερε, 1999, 10).

Η σύνοδος στο Τάμπερε, η οποία διεξήχθη στις 15 και 16 Οκτωβρίου του έτους 1999 για την διαμόρφωση ενός κοινού Ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης. Ειδικότερα, με τα νέα μεταναστευτικά και προσφυγικά κύματα της εποχής στην Ευρώπη, η κατάρτιση ενός τέτοιου σχεδίου υλοποίησης

κατέστη επιτακτική ανάγκη. Η Ευρώπη την δεκαετία του 1990 χαρακτηρίστηκε ως μία «Ευρώπη χωρίς σύνορα», αναπτύσσοντας μία ενιαία αγορά με κοινό νόμισμα. Προσαρτήθηκαν, το 1995 στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ακόμη 3 κράτη: η Αυστρία, η Σουηδία και η Φινλανδία. Η διεύρυνση της ακόμη έθετε στο προσκήνιο την διαχείριση των εσωτερικών θεμάτων ασφαλείας και δικαιοσύνης (Σύνθεση στοιχείων από consilium.europa.eu, europa.eu και europa.eu).

Το πρόγραμμα Τάμπερε έθεσε ένα γενικό πλαίσιο. Μετά την τρομοκρατική επίθεση των δίδυμων πύργων το 2001, η κατάρτιση ενός οργανωμένου σχεδίου ήταν επείγουσα. Οι εν λόγω συνθήκες οδήγησαν στην εκπόνηση του δεύτερου ευρωπαϊκού προγράμματος στη σύνοδο της Χάγης το 2004. Το πρόγραμμα αυτό περιλάμβανε μεταρρυθμίσεις και σχέδια για την επερχόμενη πενταετία μέχρι τη εκπόνηση του προγράμματος της Στοκχόλμης το 2009. Το πρόγραμμα της Χάγης ενίσχυε με τις ρυθμίσεις του τον χώρο ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης της Ένωσης (Έκθεση συμπερασμάτων προεδρίας Τάμπερε, 1999, 10).

Αρχικά, το ευρωπαϊκό πρόγραμμα αυτό περιλάμβανε μέτρα, τα οποία αποσκοπούσαν στην ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ειδικότερα, εστίασαν στα δικαιώματα των παιδιών και την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. Επιπλέον, περιλαμβάνει ρυθμίσεις σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Ένωσης. Το εν λόγω πρόγραμμα εμπεριείχε ειδικά μέτρα κατά της τρομοκρατίας. Η στήριξη της Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είχε την μορφή χρηματοδότησης. Η πρόταση της Επιτροπής βασιζόταν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μέσω της συνεργασίας με τρίτα κράτη. Ειδικότερα, χώρες όπως η Τουρκία, που δεν είναι ενταγμένες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά έχουν σημαντική συμβολή στην διαχείριση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη. Η συμβολή τους μπορεί να οριστεί στο πεδίο της επανεισδοχής και της επιστροφής των ανθρώπων που χρήζουν προστασίας στις χώρες καταγωγής τους (Έκθεση προς τη Γενική Γραμματεία, 2005, 7).

Επιπλέον, μια ακόμη ρύθμιση του ευρωπαϊκού προγράμματος της Χάγης αναφερόταν στην διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σύσταση του οργανισμού FRONTEX απέβλεπε -μεταξύ άλλων- στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων. Ο συγκεκριμένος οργανισμός συστάθηκε το 2004 με τον κανονισμό 2007/2004 της Ένωσης. Ο έλεγχος της βασίστηκε στη συνεργασία μεταξύ των συνοριακών φυλάκων των κρατών μελών. Πιο συγκεκριμένα, ο οργανισμός αυτός παρείχε σημαντική συνδρομή σε επιχειρήσεις διάσωσης των ανθρώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Επιπλέον, παρείχε σημαντική οικονομική αρωγή σε καταστάσεις κρίσης. Σημαντική ήταν επίσης και η δημιουργία ενός σώματος συνοριοφυλάκων, η οποία απέβλεπε στους θαλάσσιους και χερσαίους συνοριακούς ελέγχους και στη ταυτοποίηση των πλαστών εγγράφων καθώς και στην εξακρίβωση των εθνικοτήτων των παράνομων μεταναστών. Η FRONTEX για την υλοποίηση του έργου της συνεργάστηκε με τον ΟΗΕ, την Europol, τον οργανισμό θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ καθώς και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο

).

Επίσης, ένα από τα ειδικά μέτρα του προγράμματος της Χάγης αφορούσε το σχεδιασμό και την κατοχύρωση ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Πρόκειται για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες. Ακόμη, οι ειδικές ρυθμίσεις του προγράμματος αποβλέπουν στην εστίαση των θετικών όψεων της μετανάστευσης, όπως η σημαντική τους συμβολή στην οικονομία, η οποία προκύπτει μέσω της κοινωνικής ένταξης τους, έναντι του αποκλεισμού τους. Ωστόσο, η κοινωνική τους ένταξη ελλοχεύει κινδύνους στην πράξη, καθώς υπάρχει ποικιλία πολιτισμών και θρησκειών. Ειδικότερα, η πλειονότητα των μεταναστών και των προσφύγων είναι μουσουλμανική. Η ομαλή και αποτελεσματική τους ένταξη στην Ένωση προϋποθέτει ειδικές ρυθμίσεις για τον σεβασμό και την αποφυγή διακρίσεων τους (Εκθεση προς τη Γενική Γραμματεία, 2005, 11).

Το 2009 καταρτίστηκε το σχέδιο της Στοκχόλμης, το οποίο συνέδραμε στην πρόοδο του χώρου ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης στο πλαίσιο της ΕΕ. Η αποτίμηση τη συμβολής των προγενέστερων προγραμμάτων της Τάμπερε και Χάγης ήταν σημαντική στην ανάπτυξη αυτού του χώρου. Ειδικότερα, το πρόγραμμα της Στοκχόλμης εμβάθυνε περαιτέρω στον τομέα της δικαιοσύνης. Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις απέβλεπαν στην δημιουργία μηχανισμών, οι οποίοι με την συμβολή τους θα διευκόλυναν την λειτουργία της δικαιοσύνης. Αυτό θα επέτρεπε στους Ευρωπαίους πολίτες να έχουν την δυνατότητα διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους με βάση το νόμο (Εκθεση προς τη Γενική Γραμματεία, 2009, 3).

Στο πεδίο της μετανάστευσης, το ευρωπαϊκό πρόγραμμα της Στοκχόλμης διατύπωσε την αναγκαιότητα σύμπραξης σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου. Πιο συγκεκριμένα, περιλάμβανε προτάσεις, οι οποίες βασιζόνταν στην αρχή της αλληλεγγύης -βασική αρχή της Ένωσης-, σχετικά με την συνεργασία διεθνών οργανισμών με τα κράτη μέλη. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έδωσε έμφαση στην αναγκαία ύπαρξης προστασίας και δυνατότητα πρόσβασης των προσώπων, που χρήζουν διεθνούς προστασίας, σε ασφαλείς και νόμιμες διαδικασίες ασύλου. Η έμφαση του προγράμματος πάνω στην σύσταση ενός βιώσιμου και ενιαίου συστήματος ασύλου. Με αυτόν τον τρόπο θα ελεγχόταν και κατ' επέκταση θα περιορίζονταν οι παράτυπες μεταναστευτικές ροές (Εκθεση προς τη Γενική Γραμματεία, 2009, 3).

Το 2015 εκπονήθηκε το πρώτο πρόγραμμα επανεγκατάστασης της Ένωσης με ισχύ δύο έτη εστιάζοντας στα μεταναστευτικά ρεύματα από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Η αποτίμηση της επανεγκατάστασης τους ανήλθε στα 19.452 άτομα, για αυτό χαρακτηρίστηκε το πρόγραμμα ως «επιτυχημένο». Το δεύτερο πρόγραμμα εκπονήθηκε το ίδιο έτος εστιάζοντας στα μεταναστευτικά ρεύματα από Τουρκία, Ιορδανία και Λίβανο. Επίσης, το εν λόγω πρόγραμμα χαρακτηρίστηκε ως «επιτυχημένο». Τα δύο αυτά ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδοτήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι υπήρξαν ορισμένα ελλείματα του δεύτερου «επιτυχημένου» προγράμματος σχετικά με την εκπλήρωση των δεσμεύσεων ορισμένων κρατών μελών.

Η συμβολή των κρατών μελών αποτιμάται σημαντική , καθώς βάσει τα στοιχεία της Ένωσης ο αριθμός των ατόμων που βρήκαν άσυλο ανήλθε στους 70.000. Οι επανεγκαταστάσεις σημείωσαν μεγάλη αύξηση στο μεσοδιάστημα 2015-2018, μετά την εφαρμογή των προγραμμάτων συμβάλλοντας στην επιτυχία τους. Στοιχεία της Ένωσης καταγράφουν το ποσοστό των επανεγκαταστάσεων να φτάνει το 9% το 2015, ενώ τον αμέσως επόμενο χρόνο, το 2016, αύξησε πολύ τα ποσοστά τους καταγράφοντας 41%.

4. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΕ ΜΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.1 Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας

Τον Μάρτιο 2016, η Ευρωπαϊκή Ένωση προέβη σε κοινή δήλωση με τη Τουρκία. Πιο αναλυτικά, οι χώρες της ΕΕ και η Τουρκία συμφώνησαν ως προς την αποτροπή και καταπολέμηση των παράνομων μεταναστευτικών ρευμάτων που εισέρχονταν μέσω της Τουρκίας. Η ΕΕ αποβλέπει στην στήριξη των Σύριων πρόσφυγες στην Τουρκία μέσω της διευκόλυνσης που τους παρείχε. Η εν λόγω διευκόλυνση της ΕΕ είχε την μορφή χρηματικής βοήθειας ύψους 6 δισεκατομμύρια € για την διαβίωση των προσφύγων στην Τουρκία. (consilium.europa.eu και πληροφορίες της Μαρίας Ψαρά)

Οι συμφωνίες επανεισοχής αναφορικά με την μετανάστευση περιλαμβάνουν την παροχή κινήτρων της ΕΕ σε κράτη τρίτα ή και μέλη της Ένωσης. Αυτή χρηματοδότηση είχε ως απώτερο σκοπό τη συναίνεση των κρατών σχετικά με την επανεισοχή των προσφύγων και μεταναστών στον εσωτερικό τους. Αυτό, αντίστοιχα εφαρμόστηκε στην συμφωνία της Ένωσης με την Τουρκία το 2016. Η ΕΕ με την Τουρκία είχαν υπογράψει από το 1963 συμφωνία σχετικά με την συνεργασία τους στο επίπεδο της οικονομίας (consilium.europa).

Η χρηματική διευκόλυνση της ΕΕ προς την Τουρκία θα παρείχε μία διευκόλυνση στην τελευταία. Με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία θα είχε τους πόρους για την κατασκευή έργων και την βελτίωση διάφορων τομέων όπως ήταν η υγεία και η εκπαίδευση. Ακόμη, προβλεπόταν μέσα στην συμφωνία του 2016 η επιστροφή στην Τουρκία όλων των παράτυπων μεταναστών που εντοπίζονταν στα ελληνικά νησιά. Από το Μαρτίου του 2016 η Τουρκία δέχθηκε την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας (consilium.europa).

Αυτό το γεγονός αποτελεί σημείο τομή για την Ευρώπη και ειδικότερα για την Ελλάδα, η οποία δεν είχε την δυνατότητα να αφομοιώσει τόσους μετανάστες στο εσωτερικό της. Η Τουρκία, βάσει του συμφώνου, θα δεχόταν στο εσωτερικό της τους παράνομους μετανάστες, οι οποίοι εντοπίζονται στα ύδατα. Αυτές οι διατάξεις οδηγούσαν στην αποσυμφόρηση της Ελλάδας από τις μαζικές εισροές.

4.2. Η μεταναστευτική διαχείριση της Ελλάδας και της Τουρκίας

Την περίοδο 1996 με 2008 παρατηρούνταν μεταναστευτικές ροές από το Ιράκ, το Ιράν, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Το 2015 υπήρξε αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων από Συρία, λόγω των συρράξεων. Η Ελλάδα και η Τουρκία αποτελούσαν χώρες διέλευσης, καθώς οι μετανάστες επιθυμούσαν να εγκατασταθούν σε κράτη της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης.

Η Ελλάδα βρίσκεται στο νοτιοανατολικότερο άκρο της Ενωμένης Ευρώπης. Ειδικότερα, η Ελλάδα αποτελεί πύλη εισόδου των προσφύγων και των μεταναστών από την Ασία και την Αφρική στην Ευρώπη. Μέσω της Ελλάδος μετακινούνται στην Γερμανία και μετέπειτα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα τα κύματα των προσφύγων και μεταναστών το 2015 μέσω της Τουρκίας προέρχονταν από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 232).

Το 2015, η Ελλάδα υπό την ηγεσία της κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα υιοθέτησε την πολιτική των ανοιχτών συνόρων πάνω στο μεταναστευτικό. Ειδικότερα, οι προγραμματικές θέσεις του κυβερνώντος κόμματος της περιόδου του 2015 αναφερόντουσαν στην απαγόρευση των επαναπροωθήσεων σε σημεία εισόδου όπως ο Έβρος και το Βόρειο Αιγαίο. Ακόμη, θέση τους αποτελούσε η αποποινικοποίηση του αδικήματος της παράνομης εισόδου και διαμονής. Ταυτόχρονα, υπερασπίζονταν την κατάργηση των πρακτικών αναχαίτισης των εισερχόμενων αλλοδαπών στα θαλάσσια σύνορα. Επίσης, υιοθέτησαν την πολιτική, η οποία θέτει φραγμούς στην αυθαίρετη απόρριψη των υποβαλλομένων αιτημάτων ασύλου από τις αστυνομικές αρχές. Ωστόσο, εκείνη την εποχή η Ελλάδα βρισκόταν στο απόγειο της οικονομικής κρίσης με αποτέλεσμα να μην ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει -λόγω της έλλειψης πόρων- την άφιξη ενός μεγάλου αριθμού ατόμου, που θα ανέκυπταν από την εφαρμογή των πολιτικών αυτών (Συνέντευξη Αλέξη Τσίπρα στην εκπομπή «στον Ενικό» το 2015).

Αντιθέτως, τη δεκαετία του 1990, το ελληνικό κράτος ακολούθησε το κλείσιμο των συνόρων στον Έβρο. Τα μεταναστευτικά ρεύματα εκείνης της περιόδου προέρχονταν κατά κύριο λόγο από την Αλβανία. Αισθητό από εκείνη την περίοδο το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης. Η επιχείρηση «ΑΣΠΙΔΑ», «Ξένιος Ζευς» καθώς και η συγκέντρωση αστυνομικών στον Έβρο με στόχο την διαχείριση των συνόρων ήταν κάποιες από τις προσπάθειες αντιμετώπισης του φαινομένου εκείνη την εποχή. Ωστόσο, η επιχείρηση «Ξένιος Ζευς» κατόπιν αντιρρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ισχυριζόταν ότι παραβίαζε τα δικαιώματα των μεταναστών και προσφύγων, δεν τελεσφόρησε. Την περίοδο του 2012 μέχρι το 2013, παρατηρήθηκε μεγάλη μείωση των αφιχθέντων στα ελληνικά σύνορα έπειτα από την επιχείρηση «ΑΣΠΙΔΑ» και τον Φράχτη στον Έβρο (Kathimerini.gr, Σταύρου Παπαντωνίου, 2023).

Η Τουρκία κατέχει εξίσου κομβική θέση, καθώς ελέγχει τις μεταναστευτικές κινήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι χώρες αυτές αποτελούν σημεία διέλευσης των μεταναστών. Ακόμη, συνδέει τις χώρες της Ανατολής με τις οικονομικά πιο αναπτυγμένες χώρες της Δύσης. Η δυσκολία ελέγχου των συνόρων της Τουρκίας, όπου υπάρχουν δύσβατα μονοπάτια και οροσειρές και η χρήση πλαστών

ταυτοτήτων οδηγούν στην λαθραία μετανάστευση. Η συνεργασία των εν λόγω χωρών στην μεταναστευτική διαχείριση στην Μεσόγειο θα συμβάλλει στην βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Η Ελλάδα το 2012 έχτισε το πρώτο τμήμα του φράχτη στα σύνορα της με το Τουρκικό κράτος. Το 2021, σημειώθηκε η επέκταση του φράχτη υπό την ηγεσία της κυβέρνησης του Κυριάκου Μητσοτάκη. Ο φράχτης έφτανε μέχρι την Κορνοφωλιά. Η επόμενη επέκταση του φράχτη έχει ξεκινήσει ήδη από το σημείο τερματισμού του και η χρονική διάρκεια υλοποίησης του έργου είναι δύο έτη. Ο φράχτης θα επεκταθεί κατά 35 χιλιόμετρα ακόμη. Επιπλέον, το σύστημα ασφαλείας στον Έβρο αναβαθμίζεται, τοποθετώντας κάμερες, οι οποίες θα ελέγχονται από την Αστυνομική Δράση στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής. Σημαντικό είναι να αναφερθεί η προσπάθεια των μεταναστών με την βοήθεια των Τουρκικών αρχών να γκρεμίσουν τον φράχτη στον Έβρο το 2020 (kathimerini.gr, 2024)

Οι συγκρούσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σε διάφορα θέματα, λόγω των ιστορικών σχέσεων τους, την κυριαρχία στο Αιγαίο και της διαχείρισης της ΑΟΖ θα μπορούσαν να αποτελούν τροχοπέδη στην συμμαχία τους. Ωστόσο, η αναγκαιότητα διαχείρισης του μεταναστευτικού, το οποίο πλήττει και τις δύο κυβερνήσεις, αποδεικνύει ότι μπορεί να αποτελέσει ένα βήμα συμφιλίωσης τους. Το 2023, η Ελλάδα και η Τουρκία προέβησαν σε κοινή ανακοίνωση αναφορικά με το μεταναστευτικό. Ωστόσο, η ευρωτουρκική συμφωνία του 2016, δεν είχε εφαρμοστεί επι της ουσίας σε μεγάλο βαθμό. Οι προσπάθειες της Ελλάδας και της Τουρκίας το 2023 να οδηγηθούν σε μία συμφωνία για το μεταναστευτικό θα αποτελέσει την έμπρακτη εφαρμογή του ευρωτουρκικού συμφώνου του 2016.

Οι κοινές δηλώσεις και το σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών έλαβε χώρα κάποια χρόνια αργότερα, το 2023. Αρχικά, συμφωνήθηκε και από τις δύο πλευρές ένα συνεργατικό σχέδιο ελέγχου των μεταναστευτικών ροών. Αυτό έβρισκε εφαρμογή με την εγκατάσταση αφενός του Τούρκου αξιωματικού του λιμενικού στην Μυτιλήνη και αφετέρου του Έλληνα στη Σμύρνη. Επίσης, σε ό,τι αφορά την ξηρά οι Έλληνες θα ελέγχουν τις αφίξεις στο Αιγαίο και αντίστοιχα πρόσβαση στον Έβρο θα έχουν και οι Τούρκοι. Με αυτόν τον τρόπο θα είναι ενήμερα τα αντίστοιχα αστυνομικά σώματα των δύο κρατών. Έτσι, θα μπορούν και τα δύο κράτη να είναι ενήμερα για να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην αναχαίτιση του φαινομένου και την άμεση ενημέρωση των διάφορων κυκλωμάτων (Kathimerini.gr, Σταύρου Παπαντωνίου, 2023).

4.3. ΕΕ- Αίγυπτος

Η κατάρρευση του καθεστώτος Καντάφι στη Λιβύη αποτέλεσε σημείο εκκίνησης της μετανάστευσης προς την Ιταλία, που αποτελεί πύλη εισόδου της Κεντρικής Μεσογείου. Η Λιβύη αποτελεί καίριο έταίρο της Ένωσης, μαζί με την Τουρκία. Ειδικότερα, έχουν κομβικό ρόλο στον έλεγχο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Στην Λιβύη συγκεντρώνονται δυνητικοί μετανάστες από χώρες προέλευσης της Υποσαχάριας Αφρικής και μία συμφωνία κράτησης στο εσωτερικό της θα απέτρεπε τα ενδεχόμενα μελλοντικά κύματα προς την Ευρώπη. Γι' αυτό η

σύναψη συμφωνίας με την Αίγυπτο θα συνέβαλε στο σφράγισμα της πύλης της Ανατολικής Μεσογείου. Ακόμη, η δημιουργία κέντρων φιλοξενίας στην Λιβύη μέχρι την επεξεργασία της αίτησης ασύλου θα αποτελούσε μία αρχή για την προώθηση αυτής της πολιτικής και σε άλλες χώρες όμορες της Ένωσης (Κόντης, Πολιτική Οικονομία της Διεθνούς Μετανάστευσης, 2021, 390).

Η διακρατική συμφωνία της ΕΕ με την Αίγυπτο στις 17 Μαρτίου 2024 αποτελεί σημείο τομής στο μεταναστευτικό. Οι μεταναστευτικές ροές από Γάζα και αφρικανικές χώρες εισέρχονται στην Ευρώπη μέσω της Αιγύπτου και εν συνεχεία μέσω του Λιβυκού πελάγους. Η συμφωνία αυτή εξασφαλίζει έναντι χρηματικού ποσού (7 δισ. ευρώ) στην Αίγυπτο την αποτροπή δημιουργίας ενός μεταναστευτικού διαδρόμου προς την Ευρώπη. Η οικονομική ενίσχυση αποβλέπει στην δημιουργία δομών, την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου δια βίωσης για τους μετανάστες καθώς και την αποτροπή φαινομένων ανεργίας από την πληθώρα ανθρώπων. Η Αίγυπτος καλείται να φιλοξενήσει στο εσωτερικό της έναν υπέρογκο αριθμό ανθρώπων, οι οποίοι θα εισέρχονταν στην Ευρώπη. Αυτό συμβάλλει και στον περιορισμό της παράνομης μετανάστευσης, καθώς οι περισσότεροι από αυτούς δεν πληρούν τα κριτήρια για την είσοδο τους στην Ευρώπη (insider, 18 Μαρτίου 2024).

Οι προσφυγικές ροές που προκύπτουν από τον πόλεμο στην Γάζα θα συνεχιστούν όσο εξακολουθεί να βρίσκεται σε κατάσταση πολέμου. Η συμβολή της ΕΕ και κατ' επέκταση και του ίδιου του πλανήτη είναι καίρια για την αντιμετώπιση της έκφυλης αυτής κατάστασης.

5. Προτάσεις μου για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο

Η αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης απαιτεί συλλογικές και συντονισμένες προσπάθειες. Η Ένωση οφείλει να καταρτίσει ένα οργανωμένο σχέδιο ασφάλειας και ελέγχου των εξωτερικών συνόρων του χώρου Σένγκεν. Ο έλεγχος στα εξωτερικά σύνορα θα πρέπει να είναι διεξοδικότερος στα πρόσωπα, τα οποία επιθυμούν να εισέλθουν στην Ένωση. Οι πόλεμοι τα τελευταία χρόνια οδηγούν σε μεταναστευτικά κύματα, τα οποία στην πλειονότητα τους εμπεριέχουν μουσουλμανικά χαρακτηριστικά. Ο φανατισμός τους έχει οδηγήσει σε τρομοκρατικές επιθέσεις, που απειλούν την ασφάλεια των κατοίκων της Ευρώπης. Έτσι, η αυστηροποίηση των κριτηρίων και των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα, που έχουν καθοριστεί από την συνθήκη Σένγκεν, θα συμβάλλει στην πρόληψη ενδεχόμενων τέτοιων περιστατικών.

Ακόμη, παρά την διαμόρφωση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφαλείας και δικαιοσύνης οι απειλές συνεχίζουν να υφίστανται. Γι' αυτό μία άλλη πρόταση αντιμετώπισης της παράτυπης μετανάστευσης εστιάζει στα εσωτερικά σύνορα. Η Ελλάδα κατέχει κομβική γεωγραφική θέση για την είσοδο των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη. Η παροχή στρατιωτικής αρωγής στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα καθώς και κονδυλίων είναι σημαντική. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε

προτείνει την επανεισαγωγή των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα των κρατών με ανώτατο χρονικό όριο τα δύο έτη.

Το Ευρωκοινοβούλιο, έπειτα από σχετική πρόταση της Επιτροπής, είχε προτείνει τον καθορισμό σαφών απειλών εντός ενός κράτους μέλους για την χορήγηση άδειας εσωτερικών ελέγχου. Το ανώτατο προβλεπόμενο όριο για τους εν λόγω ελέγχους από τα ίδια τα κράτη ανερχόταν στους δεκαοκτώ μήνες και σε περιπτώσεις σοβαρής απειλής έφτανε τα δύο χρόνια. Ωστόσο, η πρόταση για την αντιμετώπιση της μετανάστευσης βασίζεται στην χορήγηση περισσότερων αδειών για ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα. Αυτό θα βασιζόταν σε μία πολιτική πρόληψης και όχι μίας πολιτικής καταστολής, η οποία εφαρμόζεται έως σήμερα, αφού οι έλεγχοι διεξάγονται μετά τις απειλές.

Επιπλέον, σημαντικό κομμάτι στην αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης κατέχει και η χρηματική βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η χρηματοδότηση αυτή θα εστιάζει στην αναβάθμιση των hotspots προκειμένου να εξασφαλίζονται αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης με σεβασμό στα δικαιώματα των ανθρώπων. Με την κλιματική αλλαγή απαιτείται αναβάθμιση των δομών φιλοξενίας των ανθρώπων αυτών. Ειδικότερα, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες επέλεξαν χώρες, όπως η Ελλάδα και η Τουρκία λόγω του ευνοϊκού κλίματος. Με την παγκόσμια κλιματική κρίση οι συγκεκριμένες χώρες έρχονται αντιμέτωπες με καιρικά φαινόμενα, για τα οποία δεν είχαν προνοήσει. Το χωροταξικό σχέδιο κατασκευής των περιοχών, που μετατρέπονται σε κέντρα υποδοχής, οφείλει να ανασχεδιαστεί συμπεριλαμβάνοντας τις νέες κλιματικές συνθήκες. Έτσι, η Ένωση με την χρηματοδότηση της θα μπορέσει να παράσχει τους αναγκαίους πόρους για την ταχύτερη υλοποίηση μίας τέτοιας πολιτικής.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί η δραστικότερη συμβολή της Ένωσης σχετικά με τον καθορισμό χωρών υποδοχής φιλοξενίας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Λαμπεντούζας στην Ιταλία, η οποία εξαιτίας των υπερβολικών αφίξεων αδυνατεί να φιλοξενήσει άλλους μετανάστες. Η Ιταλική κυβέρνηση έχει καταρτίσει σχέδιο μεταφοράς των νέων κυμάτων στην Σικελία. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση από την πλευρά της οφείλει να συνδράμει στην επιστράτευση περισσότερων περιοχών και κρατών προκειμένου να αποσυμφορηθεί η κατάσταση. Η συγκεκριμένη πρακτική εντάσσεται στην αρχή της αλληλεγγύης της Ένωσης. Η αρχή αυτή θεμελιώνεται στη ισότητα μεταξύ των κρατών και στην κατανομή των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων ισομερώς μεταξύ τους. Έτσι, θα αποτρεπόταν η επιβάρυνση μόνο μίας συγκεκριμένης χώρας, επιτυγχάνοντας αμοιβαία ευθύνη και αντιμετώπιση των φαινομένων. Η μεταναστευτική και προσφυγική κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί. Αρκεί να υπάρξει βούληση...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

<https://migration.gov.gr/d-kairidis-to-neo-symfono-metanasteysis-kai-asyloy-einai-mia-simantiki-epitychia/>

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/eu-migration-asylum-reform-pact/>

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2022-003908_EL.html

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32020H1364>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM%3A2022%3A657%3AFIN&qid=1651223944578>

<https://www.unhcr.org/gr/η-σύμβαση-του-1951-σχετικά-με-το-καθεστώς-τ>

<https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/voithitika-kemena/ti-provlepei-i-symvasi-tis-geneysis-gia-kathestos-ton-prosfygon>

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-40-2021-INIT/el/pdf>

<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

<https://www.consilium.europa.eu/media/21063/91438.pdf>

<https://www.athensvoice.gr/epikairota/politiki-oikonomia/373824/i-germania-plironei-tin-krisi-toy-2015-2016/>

<https://www.consilium.europa.eu/media/21063/91438.pdf>

<https://www.consilium.europa.eu/media/21085/91412.pdf>

https://www.naftemporiki.gr/society/462511/merkel-katastrofi-gia-tin-evropi-to-kleisimo-ton-esoterikon-synoron/?fbclid=IwAR2vpmMVRfZaOjJNFsl_GBU04oLSQljJTeUhsrCu-3kmb6MkyaALxdRMK_E

https://www.naftemporiki.gr/society/147300/ta-synora-ton-valkanion-kleinoun-i-evropi-dichazetai/?fbclid=IwAR38_W6yhJl4o7QnM5hx9qi5tnGwManzSN993hx_0_QTb836LS9pj6NnWpA

<https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopeia-ee/ellada-sten-ee/europaikos-khoros-dikaiousnes-eleutherias-kai-asphaleia.html?page=3>

<https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/06/2.-Πρόγραμμα-της-Χάγης-2004-el.pdf>

<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-hague-programme-10-priorities-for-the-next-five-years.html>

<https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf>

<https://www.euractiv.gr/section/koinoniki-eyropi/news/sengken-pos-i-eyropi-katastrefei-tin-pio-polytimi-kataktisi-tis/>

<https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2021/02/Farmaki-2020.pdf>

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/29/eu-turkey-meeting-statement/>

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/saving-lives-sea/>

<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-schengen-area.html>